

SAŽETAK

IZVJEŠĆE O RADU ZA 2014.

Zagreb, ožujak 2015. godine

REPUBLIKA
HRVATSKA

PRAVOBRANITELJICA
ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

SAŽETAK IZVJEŠĆA O RADU PRAVOBRANITELJICE ZA 2014.	1
I. POKAZATELJI O RADU PRAVOBRANITELJICE U 2014.	1
II. ANALIZA PO PODRUČJIMA RADA	2
1 ZAPOŠLJAVANJE I RAD	2
1.1. OKVIRNA RAZMATRANJA I STAJALIŠTA PRAVOBRANITELJICE U PODRUČJU ZAPOŠLJAVANJA, RADNIH ODNOSA I SOCIJALNIH KORISTI VEZANIH UZ SUDJELOVANJE NA TRŽIŠTU RADA	2
1.2. TRŽIŠTE RADA – TRENDOVI KOJI ZASLUŽUJU POSEBNU POZORNOST	2
1.2.1. Niska stopa radne aktivnosti među ženama	2
1.2.2. Trendovi vezani uz nejednak položaj žena i muškaraca u pogledu pristupa prilikama zapošljavanja	2
1.2.3. Rodno uvjetovana segregacija tržišta	3
1.2.4. Načelo jednake naknade za rad jednake vrijednosti – jaz u plaćama	3
1.2.5. Trendovi koji dodatno pridonose neravnopravnosti spolova na tržištu rada	3
1.3. DISKRIMINACIJA PRI ZAPOŠLJAVANJU I RADU	3
1.4. UZNEMIRAVANJE I SPOLNO UZNEMIRAVANJE	4
1.5. ISTRAŽIVANJA U OKVIRU PROGRESS-PROJEKTA "STAKLENI LABIRINT"	5
1.5.1. ISTRAŽIVANJE o zastupljenosti žena i muškaraca na upravljačkim pozicijama u poslovnim subjektima u RH - 500 trgovačkih društava	5
1.5.2. ISTRAŽIVANJE o zastupljenosti žena i muškaraca na upravljačkim pozicijama u poslovnim subjektima u RH – 100 trgovačkih društava	5
1.6. RODILJNE I RODITELJSKE POTPORE	5
1.7. MJERE AKTIVNE POLITIKE ZAPOŠLJAVANJA - PROVEDBA MJERA U 2014.	5
1.7.1. Smjernice za provedbu aktivne politike zapošljavanja (Smjernice APZ) u 2014.	5
1.7.1.1. Smjernice APZ kroz aktivnost institucija u 2014.	5
1.7.1.2. Smjernice APZ kroz aktivnost županija i Grada Zagreba u 2014.	6
2 OBITELJ	6
2.1. NOVO ZAKONSKO REGULIRANJE OBITELJSKIH ODNOSA	6
2.2. NASILJE U OBITELJI	6
2.2.1. Pregled brojčanih pokazatelja prekršajnih djela obiteljskog nasilja dostavljenih od strane MUP-a	6
2.2.2. Statistički podaci MUP-a o kaznenim djelima nasilja u obitelji	7
2.2.3. Problemi koji traju i 'novi trendovi'	7
2.2.4. Postupanje centara za socijalnu skrb po obvezama iz Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji	8
2.2.5. Stambeno zbrinjavanje žrtava nasilja u obitelji	8
2.3. (NE)SENZIBILIZIRANOST PREKRŠAJNIH SUDOVA PREMA ŽRTVAMA OBITELJSKOG NASILJA	8
2.4. DRUGI OBLICI NASILJA	9
2.4.1. Partnersko nasilje	9
2.4.3. Silovanje	9
2.5. RODITELJSKA SKRB	9
2.5.1. ISTRAŽIVANJE o poteškoćama u ostvarivanju susreta i druženja djeteta s roditeljem s kojim dijete ne živi	10
2.5.2. ISTRAŽIVANJE o ovršnim postupcima radi predaje djeteta roditelju i radi ostvarivanja susreta i druženja roditelja s djetetom	10
2.6. PROVEDBA NACIONALNE STRATEGIJE ZAŠTITE OD NASILJA U OBITELJI OD 2011.-2016.	10

2.7. PROVEDBA PROTOKOLA O POSTUPANJU U SLUČAJU NASILJA U OBITELJI.....	10
2.7.1. Koordinator/ice za ravnopravnost spolova	10
2.7.2. Županijska povjerenstva za ravnopravnost spolova.....	11
2.7.3. Financiranje povjerenstva za ravnopravnost spolova.....	11
2.7.4. Zaključno razmatranje	11
3 SPOLNE I RODNE MANJINE.....	11
3.1. PRAVNA OSNOVA I OCJENA STANJA.....	11
3.1.1. Fizički integritet i kaznena djela motivirana mržnjom	11
3.1.2. Sloboda okupljanja i izražavanja	12
3.1.3. Sloboda kretanja, spajanje obitelji, azil i supsidijarna zaštita	12
3.1.4. Tržište rada i tržišni pristup uslugama i dobrima.....	12
3.2. AKTIVNOSTI PRAVOBRANITELJICE VEZANE UZ PROMICANJE PRAVA OSOBA ISTOSPOLNE SEKSUALNE ORIJENTACIJE.....	12
3.3. PROBLEMI RODNO-DISFORIČNIH OSOBA	12
4 RIZICI VIŠESTRUKI DISKRIMINACIJE I POSEBNO OSJETLJIVE DRUŠTVENE SKUPINE.....	13
4.1. ŽENE U RURALNIM PODRUČJIMA	13
4.2. ŽENE S INVALIDITETOM	13
4.3. ŽENE PRIPADNICE NACIONALNIH MANJINA.....	13
4.3.1. ISTRAŽIVANJE „Status Romkinja u RH s naglaskom na oblike nasilja“	14
4.4. ŽRTVE SEKSUALNOG NASILJA U DOMOVINSKOM RATU	14
4.5. ŽENE U PROSTITUCIJI	14
4.6. ŽRTVE TRGOVANJA LJUDIMA, POSEBICE ŽENAMA I DJECOM.....	14
5 PODRUČJE OBRAZOVANJA.....	15
5.1. Propisi koji se dotiču pitanja ravnopravnosti spolova	15
5.2. Aktivnosti Pravobraniteljice po pitanju Zdravstvenog odgoja u osnovnim i srednjim školama.....	15
5.3. Aktivnosti Pravobraniteljice po pitanju Građanskog odgoja i obrazovanja u osnovnim i srednjim školama	15
5.4. ISTRAŽIVANJE: Uvjeti i način rada studentskih pravobranitelja/ica u Hrvatskoj	16
5.5. Rodno osjetljiv jezik u području visokog obrazovanja	16
6 MEDIJI.....	16
6.1. ISTRAŽIVANJE TISKA I INTERNET PORTALA IZ ASPEKTA RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA (uzorak 2.873 članka)	16
6.2. ANALIZA SEKSIZAMA I SPOLNIH STEREOTIPA U PREDSEDNIČKOJ KAMPANJI 2014./2015.	16
6.3. POSTUPANJE PO PRITUŽBAMA NA MEDIJSKE SADRŽAJE.....	17
6.4. ANALIZA TRENDOVA U MEDIJSKOM IZVJEŠTAVANJU	17
6.6. ANALIZA PROVEDBE MJERA NACIONALNE POLITIKE ZA RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA 2011.-2015. (NPRS)	18
6.7. PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA KROZ ISTUPE PRAVOBRANITELJICE U MEDIJIMA.....	18
7 RAVNOPRAVNOST SPOLOVA U PODRUČJU POLITIČKE PARTICIPACIJE.....	19
7.1. Izbori članova/ica u Europski parlament iz RH 2014. u odnosu na promicanje načela ravnopravnosti spolova	19
7.2. Izbori za Predsjednika/cu Republike Hrvatske 2014. u odnosu na promicanje načela ravnopravnosti spolova	19
8 NACIONALNA POLITIKA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA	20

9	REPRODUKTIVNO ZDRAVLJE	20
9.1.	TRETMAN RODILJA PRILIKOM PORODA	20
9.2.	PRIZIV SAVJESTI VEZAN UZ PRAVO ODLUČIVANJA ŽENA O SVOM REPRODUKTIVNOM ZDRAVLJU	20
9.2.	ISTRAŽIVANJE „Praksa zdravstvenih ustanova u Hrvatskoj po pitanju osiguranja dostupnosti legalno induciranog pobačaja“	21
10	ŽENE U MIGRACIJSKOJ POLITICI I AZILANTICE	21
10.1.	ISTRAŽIVANJE: Tretman azilanata/tkinja prije i nakon dolaska u Republiku Hrvatsku	21
11	PROVEDBA NACIONALNOG AKCIJSKOG PLANA ZA PROVEDBU REZOLUCIJE VIJEĆA SIGURNOSTI UN-a 1325 (2000) O ŽENAMA, MIRU I SIGURNOSTI I SRODNIH REZOLUCIJA, 2011.-2014.	21
12	ZAKONI I PROPISI - INICIJATIVE PRAVOBRANITELJICE	22
12.1.	Zakon o radu	22
12.2.	Zakon o državnim službenicima	22
12.3.	Zakon o porezu na dohodak	22
12.4.	Zakon o mirovinskom osiguranju	23
12.5.	Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o putnim ispravama hrvatskih državljana	23
12.6.	Kazneni zakon	23
12.7.	Pravilnik o obiteljskoj medijaciji	24
12.8.	Inicijativa za izmjenu pravnog okvira za korištenje obveznog rodiljnog dopusta diplomatskog osoblja tijekom mandata u inozemstvu	24
12.9.	Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama	25
12.10.	Obiteljski zakon	25
12.11.	Zakon o pravima žrtava seksualnog nasilja u Domovinskom ratu	25
12.12.	Pravilnik o načinu prikupljanja medicinske dokumentacije te utvrđivanje uvjeta i pretpostavki za promjenu spola ili život u drugom rodnom identitetu	26
III	DISKRIMINACIJA U PRUŽANJU I PRISTUPU USLUGAMA	26
IV	SURADNJA NA NACIONALNOJ I MEĐUNARODNOJ RAZINI I OSTALE AKTIVNOSTI	26
V	ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE	26
VI	FINANCIJSKO POSLOVANJE	30

SAŽETAK IZVJEŠĆA O RADU PRAVOBRANITELJICE ZA 2014.

I. POKAZATELJI O RADU PRAVOBRANITELJICE U 2014.

Tijekom 2014. radilo se na ukupno **2.588 predmeta** što predstavlja povećanje za 21,3% u odnosu na 2013.¹ Zadržao se trend povećanja broja pritužbi (10,6%),² koje se i dalje u pretežnom broju odnose na spolnu diskriminaciju, a najviše se pritužuju žene (72,6%). Najviše pritužbi odnosi se na ostvarivanje socijalne sigurnosti (39,3%) i radnih prava (30,3%) što čini značajni udio od 69,6%, zatim na javno informiranje i medije (6,1%), zdravstvenu zaštitu (2,8%) i dr.

Po oblicima diskriminacije bilo je: 87,6% slučajeva izravne diskriminacije, 3 slučaja neizravne diskriminacije (0,7%), dok u 11,7% slučajeva nije utvrđen niti jedan oblik diskriminacije. **Po osnovi diskriminacije** bilo je temeljem: spola 79,7% slučajeva, spolne orijentacije 4,6% (zadržavaju trend blagog porasta), bračnog i obiteljskog statusa 3,3%, rodnog identiteta i izražavanja 0,5%.

Pravobraniteljica je, postupajući po pritužbama i osobnoj inicijativi, uputila **570 pisanih preporuka, 115 upozorenja i 37 prijedloga**³, inicirala pokretanje **1 prekršajne prijave**⁴ i **2 kaznene prijave**⁵, dala inicijativu za izmjenu **1 internog propisa**.

Pravobraniteljica je utvrdila da se u visokom postotku od **94,83% slučajeva u potpunosti uvažavaju upozorenja/preporuke/prijedlozi** koje je uputila tijelima javne vlasti svih razina, tijelima s javnim ovlastima i drugim pravnim i fizičkim osobama postupajući po primljenim pritužbama u predmetima u kojima je utvrdila diskriminaciju u području ravnopravnosti spolova.

Pravobraniteljica je nastavila pratiti 2 započeta sudska postupka u koje se **umiješala** u ranijem periodu (2 na Vrhovnom sudu).

Tijekom 2014. je javno istupala i upozoravala na pojave diskriminacije te aktivno sudjelovala na 17 sjednica i tematskih sastanaka odbora Hrvatskog sabora i iznosila svoje primjedbe na prijedloge zakona i drugih propisa, posjetila 13 županija kojom prilikom se susretala sa predstavnicima/ama 13 županija i 16 gradova te sudjelovala na 23 lokalna događanja, (su)organizacirala 8 javnih događanja (radionice, seminari, okrugli stolovi i javna predstavljanja), izlagala na 164 drugih javnih događanja;⁶ izlagala na 25 međunarodnih i regionalnih konferencija i stručnih skupova, održala 22 susreta na međunarodnoj/regionalnoj razini; **samostalno provela 7 istraživanja**,⁷ redovno surađivala sa pravobraniteljima/icama u Republici Hrvatskoj, surađivala i

¹ U 2013. bilo je 2.133 predmeta.

² 394 novootvorenih individualnih predmeta u 2014., u odnosu na 375 u 2013., 368 u 2012. i 308 u 2011.

³ 2013. uputila je 503 pisмениh preporuka, 227 upozorenja i 168 prijedloga; 2012. - 132 pisмениh preporuka i 133 upozorenja, a 2011. - 207 preporuka i 120 upozorenja.

⁴ PRS-05-01/14-3 – prijava prekršajnog djela seksualnog uznemiravanja putem društvene mreže na Facebook-u.

⁵ PRS-03-06/14-10 – prijava kaznenog djela govora mržnje prema osobama istospolne seksualne orijentacije i PRS-03-06/14-16 – prijava kaznenog djela javnog poticanja na nasilje i mržnju na Facebook stranici organizacije „Ne dirajte djecu“.

⁶ Okrugli stolovi, konferencije i javne rasprave u organizaciji državnih tijela, institucija, međunarodnih organizacija i organizacija civilnog društva.

⁷ Istraživanja su dio PROGRESS-projekta JUST/2012/PROG/AG/GE/4157: „Dismantling the Glass Labyrinth – Equal Opportunity Access to Economic Decision-making in Croatia“ za čiju provedbu je odgovorna Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova: „I. Zastupljenost žena i muškaraca na upravljačkim pozicijama u poslovnim subjektima u Republici Hrvatskoj“ - 500 tvrtki; „II. Zastupljenost žena i muškaraca na upravljačkim i rukovodećim pozicijama u poslovnim subjektima u Republici Hrvatskoj“ - 100 tvrtki.

„Poteškoće u ostvarivanju susreta i druženja djeteta s roditeljem s kojim dijete ne živi“ i „Ovršni postupci radi predaje djeteta roditelju s kojim će živjeti i o ovršnim postupcima radi ostvarivanja susreta i druženja roditelja s djetetom“.

„Uvjeti i način rada studentskih pravobranitelja/ica u RH“.

„Istraživanje tiska i internet portala iz aspekta ravnopravnosti spolova“.

podržala rad 56 različitih organizacija civilnog društva i 4 sindikata, dala je 22 javna priopćenja, 117 puta nastupala u TV i radio emisijama (**13,6% više** nego u 2013.), njezine izjave objavljene su u 731 novinarskih članaka tiska i Internet-portala (za **101% više** nego u 2013.). Promotivni spot u okviru provedbe EU Progress-projekta „Uklanjanje staklenog labirinta“ emitiran je 181 put na HTV1 i HTV2, 32 puta na RTL-u. Na službenoj web-stranici Pravobraniteljice pregledavani su sadržaji 2.468.376 puta što je povećanje od **97%** u odnosu na 2013.

Osim službene web-stranice www.prs.hr na kojoj se redovno objavljuju sve aktivnosti Pravobraniteljice i drugi relevantni sadržaji, otvoreni su i službeni „Facebook“, „Twitter“, „g+“ i „You Tube HR“ profili te posebna web-stranica u okviru provedbe EU Progress-projekta „Uklanjanje staklenog labirinta – jednakost prilika u pristupu pozicijama ekonomskog odlučivanja u Hrvatskoj“ – www.staklenilabirint.prs.hr.

II. ANALIZA PO PODRUČJIMA RADA

1 ZAPOŠLJAVANJE I RAD

1.1. OKVIRNA RAZMATRANJA I STAJALIŠTA PRAVOBRANITELJICE U PODRUČJU ZAPOŠLJAVANJA, RADNIH ODNOSA I SOCIJALNIH KORISTI VEZANIH UZ SUDJELOVANJE NA TRŽIŠTU RADA

Položaj žena i muškaraca na hrvatskom tržištu rada tijekom 2014. obilježen je izraženo nepovoljnijim položajem žena. Analiza dostupnih statističkih podataka o kretanjima na tržištu rada ukazala je na određene trendove - načelno pozitivna kretanja na tržištu rada kao što je rast stope radne aktivnosti žena, veći broj zaposlenih oba spola u odnosu na prošlu godinu te vrlo blagi pad nezaposlenosti kako muškaraca tako i žena.

1.2. TRŽIŠTE RADA – TRENDVI KOJI ZASLUŽUJU POSEBNU POZORNOST

1.2.1. Niska stopa radne aktivnosti žena

Žene predstavljaju 51,7% stanovništva Republike Hrvatske i čine 45,4% radno aktivnog stanovništva i čak 58% radno neaktivnog stanovništva. Izuzetno *niska stopa radne aktivnosti žena* - 39,1% i dalje predstavlja nepovoljan položaj žena na hrvatskom tržištu rada. Istovremeno, stopa radne aktivnosti među muškarcima iznosi 52,2%. Iako je stopa aktivnosti žena u mlađim i srednjim dobnim skupinama u Hrvatskoj trenutno viša od EU prosjeka, ona je još uvijek osjetno niža (10%) od stope aktivnosti njihovih muških vršnjaka.

1.2.2. Trendovi vezani uz nejednak položaj žena i muškaraca u pogledu pristupa prilikama zapošljavanja

U okvirima *radno aktivnog stanovništva*, stopa zaposlenosti muškaraca viša je u odnosu na stopu zaposlenosti žena te je stopa nezaposlenosti žena viša od stope nezaposlenosti muškaraca. Stopa zaposlenosti muškaraca iznosila je 58% u usporedbi sa 56,6% za isto razdoblje 2013. Stopa zaposlenosti žena iznosila je 50,1%, u usporedbi sa 48,4% za isto razdoblje 2013. Stopa nezaposlenosti u Hrvatskoj među muškarcima iznosila je 16%, a među ženama 18,1%. Tijekom 2014., broj nezaposlenih žena sa visokim stupnjem obrazovanja (puno fakultetsko obrazovanje,

„Praksa zdravstvenih ustanova u RH u osiguranju dostupnosti legalno induciranog pobačaja“.

magisterij ili doktorat) povećao se za 4,4%, dok se broj nezaposlenih muškaraca istog stupnja obrazovanja povećao tek za 0,9%. Činjenica da paralelno s padom stope nezaposlenosti muškaraca *uočavamo rast* stope nezaposlenosti među ženama, i to usprkos njihovom povećanom zapošljavanju u istom razdoblju, upozorava na duboku strukturalnu neravnopravnost žena i muškaraca na tržištu rada.

1.2.3. Rodno uvjetovana segregacija tržišta

Broj žena i muškaraca bio je donekle uravnotežen (udio osoba jednog spola ne pada ispod 40% ukupnog broja) u 8 od 19 područja tržišne djelatnosti.⁸ *Žene su podzastupljene* u područjima: građevinarstvo, rudarstvo i vađenje, opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom, djelatnost sanacije okoliša, opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija, prijevoz i skladištenje, poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo i prerađivačka industrija. *Žene su nadzastupljene tek u 3 područja: djelatnost zdravstvene zaštite i socijalne skrbi, obrazovanje i financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja.* Uz horizontalnu segregaciju, nastavljen je i *trend vertikalne segregacije tržišta* rada. Žene su činile tek 17% svih članova/ica uprava dioničkih trgovačkih društava u RH. Minimalno uravnoteženu zastupljenost žena u upravnim tijelima nalazimo tek u području usluga osiguranja (41,67%). Žene su podzastupljene (između 40% i 30% zastupljenosti) u području bankarskih usluga (32,5%) i području drvne industrije (30%). U svim ostalim tržišnim područjima žene su u tijelima uprave izrazito podzastupljenje (niže od 30% zastupljenosti). Situacija je tek nešto bolja u pogledu sudjelovanja žena u nadzornim odborima. Od ukupno 816 analiziranih članova nadzornog odbora dioničkih društva u Hrvatskoj, 166 njih su žene, što znači da je prosječni udio žena u nadzornim odborima iznosio 20,34%.

1.2.4. Načelo jednake naknade za rad jednake vrijednosti – jaz u plaćama

Tijekom 2014. prosječna bruto plaća u Hrvatskoj iznosila je 7.863 kn, dok je udio prosječne plaće žena (7.424 kn) u prosječnoj plaći muškaraca iznosio 90,2%. Drugim riječima, muškarac u Hrvatskoj prosječno godišnje zaradi 9.708 kn bruto više od žene, odnosno na svakih 10 prosječnih bruto plaća koje zaradi žena, muškarac zaradi 12. Iako predstavljaju većinski i obrazovaniji udio u hrvatskoj populaciji, žene ostvaruju veću prosječnu plaću tek u 4 tržišna područja, i to uglavnom u područjima s izrazito fizičkim poslovima u kojima dominira muška radna snaga. Na području tržišnih aktivnosti u kojima *zaposleni ostvaruju najveće osobne prihode*, uočavamo rast broja muškaraca te pad broja žena.

1.2.5. Trendovi koji dodatno pridonose neravnopravnosti spolova na tržištu rada

U razdoblju sa 2013. na 2014., broj zaposlenih temeljem *ugovora o radu na određeno vrijeme* osjetno se povećao. Dok udio muškaraca zaposlenih na određeno u ukupnom broju zaposlenih muškaraca iznosi 13,4 %, isti udio kod žena dosegao je 14,9 %. *Ugovor o radu na neodređeno vrijeme* postaje sve teže pristupačan, i to se posebno odnosi na žene.

1.3. DISKRIMINACIJA PRI ZAPOŠLJAVANJU I RADU

Pritužbe na nepovoljno postupanje temeljem spolne pripadnosti u području zapošljavanja, radnih odnosa i socijalnih povlastica i dalje čine najveći udio u ukupnom broju pojedinačnih pritužbi. Skupno su ova dva područja činila 69,6% (274 od 394) svih slučajeva provedenih temeljem čl.19.st.2.toč.1. ZRS-a tijekom izvještajne godine. Od 131 pokrenutog postupka, njih 75 (57,2%) odnosilo se na prava iz radnog odnosa uključujući i jednakost plaće, od čega se 30 pritužbi (30%) odnosilo na uvjete zapošljavanja. 20,6% pritužbi odnosilo se na nepovoljno postupanje u pogledu

⁸ Prema podacima koje je tijekom 2014. objavio DZS (prikupljeni tijekom 2012.).

napredovanja, a tek 1 pritužba ticala se pristupa svim vrstama školovanja i stručnog usavršavanja dok su se 2 pritužbe odnosile na nepovoljno postupanje u pogledu članstva, djelovanja ili povlastica u udrugama radnika i poslodavaca. U velikoj većini slučajeva pojedinačne pritužbe radi diskriminacije i ove godine podnosile su žene 70,2% naprama 9,1% predmeta u kojima su pritužbu podnijeli muškarci.

1.4. UZNEMIRAVANJE I SPOLNO UZNEMIRAVANJE ⁹

Od ukupnog broja od 131 pritužbe na diskriminaciju temeljem spola na području rada i zapošljavanja, u 51 pritužbi (39,6%) stranke su se pozivale na događaje koji po njihovom mišljenju predstavljaju i uznemiravanje, odnosno spolno uznemiravanje uglavnom u području rada i zapošljavanja. Kao i prethodne godine, sve pritužbe vezane uz uznemiravanje i spolno uznemiravanje podnijele su isključivo žene. U radu na pritužbama, odnosno u tijeku ispitivanja osnovanosti istih, uočen je trend da je uznemiravanje i spolno uznemiravanje u većem broju prijavljenih slučajeva uglavnom nastupalo u (radnim) okruženjima u kojima su narušeni međuljudski odnosi, odnosno u okruženjima u kojima je postojalo određeno nezadovoljstvo djelatnica obavljanjem posla od strane njihovih muških kolega ili uslijed prethodno konzumiranog partnerskog i/ili ljubavničkog odnosa među djelatnicima, odnosno u nekim slučajevima i zbog neriješenih imovinsko-pravnih odnosa. Uzimajući u obzir činjenicu da su u svim slučajevima 'težih' oblika spolnog uznemiravanja stranke zapravo same odustale od postupanja Pravobraniteljice, Pravobraniteljica **zaključuje da se najveći broj slučajeva spolnog uznemiravanja i dalje uopće ne prijavljuje**. Ovome je zasigurno doprinijela produbljena ekonomska kriza, strah od gubitka radnog mjesta te prevladavajuće patrijarhalno okruženje. Pravobraniteljica je od ukupno 51 pristigle pritužbe vezane za područje uznemiravanja i spolnog uznemiravanja utvrdila da se u 1/5 pritužbi radilo o uznemiravanju, odnosno spolnom uznemiravanju u smislu odredbi čl.8.st.1.-3. Zakona o ravnopravnosti spolova

Pravobraniteljica je uočila da je spolno uznemiravanje i uznemiravanje temeljem spola u najvećoj mjeri prisutno na tržištu rada te se uglavnom tolerira od strane žrtava. To direktno dovodi do vrlo malog broja prijavljenih slučajeva, odnosno do značajnog broja odustajanja od postupanja kod vrlo ozbiljnih slučajeva uznemiravanja i spolnog uznemiravanja. Žrtve, mahom žene, ionako u znatno lošijoj poziciji na tržištu rada, dodatno se traumatiziraju trpeći ovakva ponašanja te povratno gube radnu kondiciju, motiv i radni elan, a nerijetko su izložene bolestima izazvanima velikim stresom i frustracijom koju ova diskriminacija sa sobom nosi. Takva konstelacija dodatno otežava položaj žena na tržištu rada.

⁹ **Spolno uznemiravanje** predstavlja svako neželjeno verbalno, neverbalno ili fizičko ponašanje spolne naravi koje ima za cilj povredu osobnog dostojanstva osobe ili stvaranja neugodnog, neprijateljskog, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja dok **uznemiravanje** predstavlja oblik neželjenog, neugodnog, ponižavajućeg i uvredljivog ponašanja uvjetovanog spolom.

1.5. ISTRAŽIVANJA U OKVIRU PROGRESS-PROJEKTA "STAKLENI LABIRINT" ¹⁰

1.5.1. ISTRAŽIVANJE o zastupljenosti žena i muškaraca na upravljačkim pozicijama u poslovnim subjektima u RH - 500 trgovačkih društava

1.5.2. ISTRAŽIVANJE o zastupljenosti žena i muškaraca na upravljačkim pozicijama u poslovnim subjektima u RH – 100 trgovačkih društava

1.6. RODILJNE I RODITELJSKE POTPORE

Sustav roditeljskih i roditeljskih potpora uređen je Zakonom o roditeljskim i roditeljskim potporama (ZRRP). Osnovna svrha ZRRP-a je zaštita majčinstva, olakšavanje usklađenosti obiteljskih i poslovnih obveza te omogućavanje većeg sudjelovanja očeva u ranom podizanju djece. S obzirom na to da se novela ZRRP-a počela primjenjivati od 01.07.2013., u 2013. i 2014. još nije moguće vidjeti pravi, izravni i potpuni učinak namjere zakonodavca u poticanju očeva da participiraju više nego do sada u brizi oko djece. Pravobraniteljica je i za ovo izvještajno razdoblje od HZZO-a pribavila podatke iskazane po spolu o broju korisnica/ka roditeljskih dopusta i potpora. *Rodiljni dopust¹¹ koristilo je samo 0,4% muškaraca, a roditeljski dopust¹² koristilo je samo 4,88% muškaraca.*

U RH se još uvijek nedovoljno provode mjere koje omogućuju usklađivanje privatnih i profesionalnih obveza. U svakom slučaju očevi bi se trebalo učinkovitije poticati na aktivniju brigu o djeci. Iskustva europskih zemalja su pokazala da očevi koriste svoje pravo na roditeljski dopust kada postoje propisane kvote ili kad je isključivo očev dopust dobro plaćen.

1.7. MJERE AKTIVNE POLITIKE ZAPOŠLJAVANJA - PROVEDBA MJERA U 2014.

1.7.1. Smjernice za provedbu aktivne politike zapošljavanja u 2014.

Vlada Republike Hrvatske usvojila je 28.11.2013. Smjernice za provedbu aktivne politike zapošljavanja u 2014. (dalje: Smjernice APZ) u kojima su mjere direktno namijenjene tržištu rada podijeljene na: mjere aktivne politike zapošljavanja i ostale mjere u kontekstu fiskalne politike.

1.7.1.1. Smjernice APZ kroz aktivnost institucija u 2014.

Hrvatski zavod za zapošljavanje je različitim mjerama APZ-a i usavršavanja obuhvatio ukupno 56.632 osobe, od toga više žena (59,5%) nego muškaraca, ali još uvijek ima mjera aktivne politike zapošljavanja u koje se po pojedinim županijama ne uključuje niti jedna žena. Mjerama APZ-a je bilo obuhvaćeno **29 žrtava obiteljskog nasilja**, od toga 27 žena (ili 93,1%) u 9 županija i Gradu Zagrebu. Mjere se ne provode dovoljno u odnosu na ovu posebnu skupinu nezaposlenih, zabrinjava što se ne provode po svim županijama.

¹⁰ Vidjeti cjelovito Izvješće 2014.

¹¹ 71 dan do 6 mjeseci djetetova života.

¹² 6 mjeseci starosti djeteta do 180 dana i 181-900 dana.

1.7.1.2. Smjernice APZ kroz aktivnost županija i Grada Zagreba u 2014.

Prema rezultatima istraživanja koje je provela Pravobraniteljica, većina županija (16) i Grad Zagreb smatraju da su sustavnom provedbom mjera APZ-a i razvoja gospodarstva ujedno pridonosili zapošljavanju u korist žena, odnosno smanjenju diskriminacije žena na području zapošljavanja i rada, međutim prikupljeni statistički podaci ih demantiraju:

- U slučajevima koje je analizirala Pravobraniteljica za područje 3 županije i Grad Zagreb odobreno je ukupno 1.087 potpora i poticaja u ukupnom iznosu od 77.855.804 kn, od toga više u korist 568 **muškaraca** ili 52,3%, u iznosu od 57.561.327 kn (**73,9%**), u uspoređi sa primicima za 519 žena (**47,7%**) realiziranih u iznosu od 16.357.077 kn (**26,1%**).

Iako je u obrađenim slučajevima približno jednak udio po spolu, **korist od ostvarenih rezultata značajnije je veća u korist muškaraca u uspoređbi sa ženama (74% : 26%).**

2 OBITELJ

2.1. NOVO ZAKONSKO REGULIRANJE OBITELJSKIH ODNOSA ¹³

2.2. NASILJE U OBITELJI

Još u svibnju 2011., u Istanbulu je usvojena **Konvencija Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja** (Konvencija) kojom je potvrđeno da je nasilje nad ženama ozbiljno kršenje ljudskih prava i oblik diskriminacije žena. Konvencija je stupila na snagu 01.08.2014.¹⁴ Republika Hrvatska je 22.01.2013. postala 27. članica Vijeća Europe koja je potpisala Konvenciju. **No, Hrvatska je još jedna od rijetkih zemalja u okruženju koja Konvenciju nije ratificirala¹⁵.** Pravobraniteljica se aktivno zalaže da Republika Hrvatska u što kraćem roku ratificira Konvenciju.

Tijekom izvještajnog razdoblja, Pravobraniteljica je imala nekoliko inicijativa za izmjene Kaznenog zakona koje su vezane uz procesuiranje nasilja u obitelji od kojih su neke usvojene, dok su neke i dalje u razmatranju, odnosno u određenoj mjeri usvojene u konačnom Prijedlogu Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona. Pravobraniteljica je uvidom u konačni Prijedlog izmjena i dopuna KZ-a uočila kako je predlagatelj za kaznena djela iz čl. 136. KZ-a (Protupravno oduzimanje slobode) i čl. 137. KZ-a (Otmica) uveo i kvalifikatorne oblike tih djela u slučaju ako su ista počinjena prema bliskoj osobi, a za što se u svom dosadašnjem radu zalagala. Stoga je od predlagatelja ponovo zatraženo da se takvi kvalifikatorni oblici uvedu i za kazneno djelo Prisile (čl.138 KZ-a) i kazneno djelo Prijetnje (čl.139. KZ-a), ukoliko su ista počinjena prema bliskim osobama. Pravobraniteljica je pozdravila inicijativu predlagatelja da se u Kazneni zakon unesu izmjene na način da se uvede novo kazneno djelo pod nazivom: „**Nasilje u obitelji**“.¹⁶ U svakom slučaju, prema sadašnjoj sistematizaciji djela obiteljskog nasilja, izvan dohvata kaznenog zakona ipak ostaje i psihičko i ekonomsko nasilje u obitelji.

2.2.1. Pregled brojčanih pokazatelja prekršajnih djela obiteljskog nasilja dostavljenih od strane MUP-a

Iz podataka MUP-a proizlazi kontinuirani trend da je najčešći počinitelj nasilja u obitelji **muškarac nad ženom (bračni, izvanbračni, bivši partner, otac nad kćerkom, sin nad majkom).**

¹³ O tome više u Poglavlju 12 cjelovitog Izvješća - Zakoni i propisi-Inicijative Pravobraniteljice.

¹⁴ Ispunjen uvjet od 10 ratifikacija.

¹⁵ Od zemalja u okruženju, Konvenciju su već ratificirale Albanija, Srbija, Bosna i Hercegovina, Crna gora, Turska, Italija i Austrija.

¹⁶ O tome više u Poglavlju 12. cjelovitog izvješća - Zakoni i propisi-Inicijative Pravobraniteljice.

Prijavljeno je 11.655 muškaraca ili 78% i 3.219 žena ili 22%. Sama registracija, evidencija, vođenje i raščlamba podataka od strane MUP-a značajno se poboljšala u odnosu na prethodna izvještajna razdoblja. Iz navedenog proizlazi da je, kao i u prethodnom izvještajnom razdoblju, došlo do ukupnog pada broja prekršajnih djela obiteljskog nasilja za oko 10%. Iako nema podataka koji bi upućivali na uzroke tome padu, s jedne strane postoji osnova za tvrdnju da pad broja prekršajnih djela obiteljskog nasilja uzrokuje poboljšani zakonodavni, kako kazneni tako i prekršajni okvir, brže i djelotvornije djelovanje policije striktnim pridržavanjem Protokola No, iz iskustva rada Pravobraniteljice proizlazi da se i dalje u određenoj mjeri ova prekršajna i kaznena djela toleriraju od strane žrtava, i ne prijavljuju se.

2.2.2. Statistički podaci MUP-a o kaznenim djelima nasilja u obitelji

Kaznena djela među bliskim osobama - po spolu žrtve i počinitelja¹⁷ i po srodničkim odnosima¹⁸ - U 2014. zabilježeno je ukupno 1.107 **kaznenih djela s elementima nasilja u obitelji** u kojima je stradalo 1.155 žrtava od kojih su 328 muškarci (28%), a 827 žena (72%).

Razvidan je trend porasta kako ukupnog broja kaznenih djela s elementima nasilja u obitelji tako i broja žrtava. U odnosu na 2013. ukupan broj žrtava ovih kaznenih djela u 2014. porastao je za 276 osoba (povećanje od 23,9%), od čega je 135 žena žrtava kaznenih djela nasilja više nego u 2013. (povećanje od 17,7%), dok je muškaraca žrtava obiteljskog nasilja više za 91 u usporedbi s brojem muških žrtava u 2013. (povećanje od 27,7%).

Iz dostavljenih podataka može se dalje zaključiti da kaznena djela **Tjelesna ozljeda, Prijetnja i Spolni odnošaj bez pristanka** čine većinu od ukupnog broja počinjenih kaznenih djela (879 ili 79,4% od ukupnog broja od 1.107 počinjenih KD) s muškarcima kao počiniteljima u 94% slučajeva. Također, u svim kaznenim djelima po broju prednjače muškarci kao počinitelji 824 (88,8%) naprama 104 (11,2%) žene kao počiniteljice (od ukupnog broja od 928 počinitelja/ica). Simptomatično je da među počiniteljima kaznenog djela protiv spolne slobode (**Spolni odnošaj bez pristanka, Silovanje, i Spolno uznemiravanje**) nema niti jedne žene.

Ovakav trend dokazuje značajnu i ozbiljnu fizičku i spolnu ugroženost žena od strane bliskih muškaraca. Osim toga, uočeni trend, kao i trend smanjenja prekršajnih djela obiteljskog nasilja i značajnog povećanja kaznenih djela s elementima nasilja u obitelji, predstavlja poprilično alarmantne podatke koji zovu na hitno daljnje unaprjeđenje sustava kažnjavanja, kampanju osvješćivanja javnosti o ovom problemu (posebno muškaraca), edukaciju policije i pravosuđa te rad na prevenciji nasilja u obitelji na svim društvenim razinama.

2.2.3. Problemi koji traju i 'novi trendovi'

Iz podataka o odnosima između počinitelja i žrtve, može se zaključiti da su muškarci – bliski članovi obitelji – apsolutno većinski počinitelji prekršaja obiteljskog nasilja i kaznenih djela s elementima nasilja u obitelji prema ženama, kao i to da nasilje u obitelji, iako u prekršajnoj sferi u padu, ipak postaje sve brutalnije, te se stoga polako seli u sferu kaznenog zakonodavstva. Ukupno 879 tjelesnih ozljeda, prijetnji i spolnih odnošaja bez pristanka u preko 90% slučajeva na štetu žena od strane njima bliskih muškaraca počinjeno je u izvještajnom razdoblju. Ovakav **trend brutalizacije obiteljskog nasilja** nerijetko može prouzročiti i najtragičniju posljedicu – ubojstvo bliske osobe, a žrtve nasilja su u najvećem broju slučajeva žene – najčešće, supruge i izvanbračne supruge.

¹⁷ Metodologija policijskog praćenja i prikazivanja počinitelja na razini RH je takva da se počinitelj koji je počinio više kaznenih djela u istoj kalendarskoj godini prikazuje samo jedanput.

¹⁸ Tablice koje prikazuju podatke nalaze se u Prilogu 2. cjelovitom Izvješću za 2014.

Pravobraniteljica je samoinicijativno provela ispitni postupak za ukupno 3 ubojstva koja su se dogodila tijekom ovog izvještajnog razdoblja, a koja su bila posljedica obiteljskog nasilja te utvrdila da je kod sva tri ubojstva sustav prevencije i sankcije zakazao. Dakle, nadležni centri za socijalnu skrb, policija i pravosuđe nisu u određenom ključnom trenutku prepoznali opasnost te poduzeli djelotvorne mjere zaštite žrtve. Kao i prethodnih izvještajnih razdoblja, policija i dalje često za nasilje prijavljuje ili privodi oba partnera. Ovakva praksa, osim što je protivna Protokolu, ukazuje na nedostatan rodno-senzibilni pristup u radu policije te nije u skladu s praksom postupanja koju predlaže Europska unija kad je u pitanju obiteljsko nasilje, kao ni s međunarodnim konvencijama kojima je RH pristupila¹⁹.

2.2.4. Postupanje centara za socijalnu skrb po obvezama iz Protokola o postupanju u slučaju nasilja u obitelji

Protokolom su, između ostaloga, propisane i obveze centara za socijalnu skrb (Centri) u slučajevima obiteljskog nasilja.²⁰ U ovom izvještajnom razdoblju ponovno se ističe **neprepoznavanje pojedinih oblika obiteljskog nasilja** (prvenstveno psihičkog i ekonomskog), te posljedično i njihovo *neprijavljivanje policiji*. I dalje određeni broj stručnih djelatnika/ica smatraju kako određeni oblici obiteljskog nasilja predstavljaju samo „narušene bračne odnose“ i ne poduzimaju mjere koje centrima nalaže Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji (Protokol).

Događa se i da stručne osobe ne prijavljuju policiji nasilje, već žrtvu upućuju da, ukoliko se nasilje ponovi, isto prijavi policiji, te da su centri jednako tretirali žrtve i počinitelje nasilja. Pritužbe takvog sadržaja Pravobraniteljica zaprima već niz godina te je očito kako je potrebna kontinuirana edukacija stručnih osoba nadležnih centara za socijalnu skrb.

2.2.5. Stambeno zbrinjavanje žrtava nasilja u obitelji

Nacionalna strategija zaštite od nasilja u obitelji za razdoblje od 2011.-2016. (Nacionalna strategija) u poglavlju VI. („Zbrinjavanje i potpora žrtvama nasilja u obitelji“) sadrži mjeru br. 7 koja glasi: „Osigurati trajno i privremeno stambeno zbrinjavanje žrtava nasilja u obitelji sukladno raspoloživim stambenim prostorima.“ Pravobraniteljica je i do sada značajnu pažnju posvećivala provedbi navedene mjere te ustanovila kako je provedba iste pokazala nedovoljne rezultate. Prema podacima Ministarstva regionalnog razvoja i fondova Europske unije²¹, žrtve nasilja su u RH posljednji put stambeno zbrinute još 2011., i to samo njih 4.

Pravobraniteljica kontinuirano zaprima pritužbe žena žrtava obiteljskog nasilja vezano uz stambeno zbrinjavanje.

2.3. (NE)SENZIBILIZIRANOST PREKRŠAJNIH SUDOVA PREMA ŽRTVAMA OBITELJSKOG NASILJA

Žene - žrtve nasilja u obitelji dodatno su traumatizirane u samoj sudnici jer su najčešće bez ikakve institucionalne podrške, prepuštene same sebi. Provedenom analizom presuda (nepravomoćnih i pravomoćnih) prekršajnih sudova uočeno je da - pojedini/e suci/sutkinje prekršajnih sudova ignoriraju činjenicu da je prekršajno djelo nasilje u obitelji djelo koje se progoni po službenoj dužnosti te se isključivo oslanjaju na iskaz oštećenice žrtve nasilja, koja samoinicijativno, pod

¹⁹ Direktivu EU-a br. 2012/29/EU o žrtvama kaznenih djela i Konvenciju Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i obiteljskog nasilja (Istanbulska konvencija) te Preporuka Rec (2002) 5 Odbora ministara EU državama članicama o zaštiti žena od nasilja.

²⁰ Cilj protokola postupanja centara za socijalnu skrb je unaprjeđenje zaštite žrtava nasilja u obitelji, prevencija novog nasilja u obitelji te razvoj mjera zaštite prava i dobrobiti osoba izloženih nasilju u obitelji.

²¹ Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova europske unije bilo je određeno kao nositelj navedene mjere. No, kako se prema informacijama pristiglim iz samog Ministarstva mjera nije provodila određen je novi nositelj - Državni ured za obnovu i stambeno zbrinjavanje.

nagovaranjem i/ili pritiskom, prihvaća ponuđenu blagodat nesvjedočenja i odbija svjedočiti; ne prepoznaju sve oblike nasilja u obitelji, koje može imati različite oblike i različite intenzitete; problemu obiteljskog nasilja ne pristupaju svjesni rodno-uvjetovane dinamike obiteljskog nasilja, koja počiva na još uvijek društveno raširenoj pretpostavci kako je iza zatvorenih vrata obiteljskog doma muškarac „glava obitelji“; pokazuju nesenzibiliziranost u izricanju kazni i primjeni zaštitnih mjera; nedovoljno koriste mjeru zadržavanja počinitelja obiteljskog nasilja, a neki prekršajni postupci neprimjereno dugo traju.

2.4. DRUGI OBLICI NASILJA

2.4.1. Partnersko nasilje

*Konvenciju Vijeća Europe o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (Istanbulska konvencija), RH još nije ratificirala. Hrvatsko zakonodavstvo nije usklađeno s Istanbulskom konvencijom jer ne pruža jednaku zaštitu od nasilja svim ženama - u boljoj su poziciji žene koje jesu ili su bile u bračnoj i izvanbračnoj zajednici, u odnosu na žene koje su ili su bile u partnerskoj intimnoj vezi, ali ta veza ne može se smatrati izvanbračnom zajednicom jer nema bitnih elemenata izvanbračne zajednice. Prema policijskim podacima za 2014., ukupno je pokrenuto 28 prekršajnih postupaka prema počiniteljima/icama prekršaja iz čl.31. ZRS-a, od toga 24 prema osobama muškog spola, a 4 prema osobama ženskog spola. Ukupno pravomoćnih sudskih odluka je 11, od toga 10 prema osobama muškog spola, a 1 prema osobi ženskog spola. Ukupno je izrečeno 8 novčanih kazni, od toga 7 osobama muškog spola, a 1 osobi ženskog spola. Usporedivši te podatke s prethodnim godinama, vidljiv je **trend pada broja takvih postupaka** koji se može objasniti činjenicom da su neki prekršajni sudovi prije nekoliko godina započeli s praksom odbacivanja optužnih prijedloga koje je podnijela policija obrazloženjem da policija nije ovlašten tužitelj po čl.31. ZRS-a. Pravobraniteljica predlaže Hrvatskom saboru da što prije pokrene postupak ratifikacije Istanbulske konvencije te provedbu zakonodavnih promjena Kaznenog zakona i Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, tako da u kazneno-pravnom i prekršajno-pravnom smislu obitelj čine i osobe (žrtve i počinitelji partnerskog nasilja) koje nikada nisu živjele zajedno, ali jesu ili su bile u intimnoj vezi. Alternativno, valjalo bi izmijeniti i dopuniti čl.31. ZRS-a te propisati i kaznu zatvora u cilju sankcioniranja i preveniranja težih pojava oblika navedenog prekršaja, odgovarajuće zaštitne mjere te odrediti MUP kao ovlaštenog tužitelja za taj prekršaj. (Toč.2.4.2. Prijedlozi i razmatranja u cjelovitom Izvješću o radu za 2014.)*

2.4.3. Silovanje

Prema podacima MUP-a koji se odnose na ukupan broj kaznenih djela protiv spolne slobode KZ-a i punoljetne osobe, vidljivo je kako su evidentirana 44 kaznena djela spolnog odnošaja bez pristanka (čl.152.) te 26 kaznenih djela spolnog odnošaja bez pristanka (čl.152./154.). U odnosu na silovanje evidentirano je 57 kaznenih djela silovanja iz čl.153. KZ-a te 15 kaznenih djela silovanja u pokušaju. U odnosu na oštećene osobe, iz dostavljenih podataka proizlazi kako je kaznenim djelom spolnog odnošaja bez pristanka (čl.152. KZ-a) bilo oštećeno ukupno 70 osoba, od čega su njih 61 ženskog spola (udio od 87,1%). Kaznenim djelom silovanja (čl.153.) oštećeno je 99 osoba, od čega 87 žena (udio od 87,8%).

2.5. RODITELJSKA SKRIB

U 2014. nastavljena su nastojanja za unaprjeđenjem rada centara za socijalnu skrb i policije u području roditeljske skrbi. Pojedini centri za socijalnu skrb napravili su propust u vidu jednakog tretiranja oba bračna druga ne praveći razliku između počinitelja i žrtve obiteljskog nasilja.

Zabilježena je i pristranost centara u odnosu prema ocu kada je bez osnove favorizirana majka djeteta, kao i propusti u pravodobnom i odgovarajućem postupanju u slučaju neopravdane zabrane ostvarivanja susreta oca s djetetom. Spolni stereotipi na području roditeljske skrbi i dalje predstavljaju najčešći razlog prituživanja očeva, dok majke ukazuju na nesenzibiliziranost stručnih djelatnika/ica vezano uz obiteljsko nasilje kojem su izložene.

Ono što valja istaknuti kao vrlo ohrabrujuću okolnost je dobra suradnja s policijom te iznimna kooperativnost centara za socijalnu skrb koji redovito uvažavaju preporuke Pravobraniteljice te unaprjeđuju svoj rad. Međutim uočeno je kako se u određenom broju slučajeva ne radi o spolnoj diskriminaciji već o nerazriješenom partnerskom odnosu roditelja ili o sumnji na roditeljsku manipulaciju djetecom/djetetom.

2.5.1. ISTRAŽIVANJE o poteškoćama u ostvarivanju susreta i druženja djeteta s roditeljem s kojim dijete ne živi ²²

2.5.2. ISTRAŽIVANJE o ovršnim postupcima radi predaje djeteta roditelju i radi ostvarivanja susreta i druženja roditelja s djetetom ²³

2.6. PROVEDBA NACIONALNE STRATEGIJE ZAŠTITE OD NASILJA U OBITELJI OD 2011.-2016.

Preostala je još jedna trećina razdoblja provedbe aktualne Nacionalne strategije. Gotovo **najvažnija mjera Strategije** - *Osiguranje trajnog i privremeno stambenog zbrinjavanje žrtava nasilja u obitelji sukladno raspoloživim stambenim prostorima*, na nacionalnoj razini se **uopće ne provodi**, jer se još uvijek ne zna glavni nositelj provedbe te mjere. Slabo se provodi i druga izuzetno važna mjera - *Poticanje zapošljavanja i zapošljavanje žrtava nasilja*. **Kontinuirano se planira i provodi edukacija** i stručno usavršavaju policijsko-pravosudni službenici/e, suci/tkinje, državni odvjetnici/e, iako bi rezultati bili još bolji da se raspolaže sa više financijskih sredstava (osobito u pravosuđu). MUP najviše usavršava svoje službenike/ce, a u aktivnosti sudjeluje i Pravobraniteljica. Valja primijetiti da je najlakše i najčešće provedena mjera ona senzibilizacije javnosti na problem obiteljskog nasilja i obilježavanje prigodnih datuma. Zaključno, niti u ovom izvještajnom razdoblju nisu uočeni značajniji pomaci u provođenju Nacionalne strategije.

2.7. PROVEDBA PROTOKOLA O POSTUPANJU U SLUČAJU NASILJA U OBITELJI

Obzirom da obveze nadležnih tijela uključuju određene aktivnosti na lokalnoj i regionalnoj razini sa koordinatorima/icama za ravnopravnost spolova u tijelima državne uprave te povjerenstvima za ravnopravnost spolova u županijama u cilju nadzora provedbe Protokola, Pravobraniteljica je zatražila očitovanja koordinatora/ica za ravnopravnost spolova u uredima državne uprave po županijama (njih 20) te svim povjerenstvima za ravnopravnost spolova u 20 županija i Gradu Zagrebu.

2.7.1. Koordinator/ice za ravnopravnost spolova

Iz prikupljenih podataka razvidno je kako su gotovo svi koordinatori/ice prikupili/e podatke od policije, centara za socijalnu skrb te pravosudnih tijela, te u manjoj mjeri, od zdravstvenih i odgojno-obrazovnih ustanova. U pojedinim županijama²⁴ suradnja se očituje u *boljoj suradnji* sa svim nadležnim službama za provedbu Protokola, dok u pojedinim županijama postoji *nedostatak*

²² Vidjeti cjelovito Izvješće za 2014.

²³ Vidjeti cjelovito Izvješće za 2014.

²⁴ Radi se o Varaždinskoj županiji, Virovitičko-podravskoj županiji.

suradnje koordinatorica/ica sa nadležnim tijelima²⁵, iz čega proizlazi kako je potrebno uspostaviti suradnju na zadovoljavajućoj razini. Za razliku od dobrih primjera rada koordinatorica/ica i redovitih/periodičnih sastanaka, postoje županije gdje nije održan niti jedan sastanak o provedbi Protokola o postupanju u slučajevima nasilja u obitelji.²⁶ Također, sastanci vezani uz problematiku pojedinačnih slučajeva nasilja u obitelji nisu se održavali niti u jednoj županiji.

2.7.2. Županijska povjerenstva za ravnopravnost spolova

Protokolom su predviđene i obveze županijskih povjerenstava za ravnopravnost spolova. Zatražena izvješća ove godine dostavila su sva županijska povjerenstva, osim onih koja tijekom 2014. nisu bila osnovana.²⁷ Većina povjerenstava u svojim očitovanjima ukazuje općenito na problematiku nasilja u obitelji, na nužnost osnivanja i pružanja potpore skloništima za žrtve obiteljskog nasilja kao i na potrebu osnivanja savjetovališta za žene žrtve nasilja.²⁸

2.7.3. Financiranje povjerenstva za ravnopravnost spolova

Iz zaprimljenih izvješća vidljivo je da postoji nerazmjer između povjerenstava i njihovih aktivnosti te financiranja (financijska sredstva 1.000-162.000 kn). Pravobraniteljica tijekom svih prethodnih godina u godišnjim izvješćima ukazuje kako bi financiranje povjerenstava trebalo ići putem svih stavki županijskog proračuna, odnosno na razini svih proračunskih rashoda.

2.7.4. Zaključno razmatranje

I iz ovogodišnjih izvješća i pribavljenih podataka i dalje se vidi neujednačenost u radu i financiranju, iako su pojedina povjerenstva vidno poboljšala svoje aktivnosti te bila vrlo aktivna.

3 SPOLNE I RODNE MANJINE

3.1. PRAVNA OSNOVA I OCJENA STANJA

Tijekom 2014. donesen je *Zakon o životnom partnerstvu osoba istog spola*²⁹ kojim je uređen status i prava osoba istospolne orijentacije u pravnom poretku RH.

3.1.1. Fizički integritet i kaznena djela motivirana mržnjom

Tijekom 2014. zabilježena su ukupno 22 slučaja zločina iz mržnje, pokrenuta su 3 kaznena postupka radi nekog kaznenog dijela motiviranog mržnjom prema osobama istospolne seksualne orijentacije, a optuženici su proglašeni krivima. Pred prekršajnim sudovima vodilo se 10 postupaka radi prekršajnih djela posebno označenih kao vezanih uz motiv mržnje, ali nije poznato koliko predmeta je vođeno radi prekršajnog dijela motiviranog mržnjom prema osobama istospolne seksualne orijentacije.

²⁵ Radi se o koordinatorima/icama u županijama: Krapinsko-zagorskoj, Ličko-senjskoj i Sisačko-moslavačkoj.

²⁶ Zagrebačka županija, Sisačko-moslavačka, Primorsko-goranska, Ličko-senjska, Šibensko-kninska i Splitsko-dalmatinska županija.

²⁷ Dosad nije osnovano PRS Splitsko-dalmatinske županije, dok je PRS Šibensko-kninske županije osnovano u prosincu 2014.

²⁸ To su PRS u županijama: Koprivničko-križevačkoj, Krapinsko-zagorskoj, Međimurskoj, Osječko-baranjskoj, Vukovarsko-srijemska, Istarska, Zadarska.

²⁹ Narodne novine, br. 92/14

3.1.2. Sloboda okupljanja i izražavanja

Pravobraniteljica konstatira daljnji napredak u pogledu zaštite ustavne slobode javnog okupljanja i izražavanja spolnih i rodnih manjina, budući da je uz dvije redovne Povorke ponosa (Zagreb, Split) organizirana i treća u Osijeku, a sve 3 su prošle bez vidljivih izraza netrpeljivosti.

3.1.3. Sloboda kretanja, spajanje obitelji, azil i supsidijarna zaštita

U odnosu na mogućnost slobode kretanja i spajanja obitelji osoba istospolne seksualne orijentacije izglasavanjem Zakona o životnom partnerstvu osoba istoga spola, uklonjene su sve formalno-pravne prepreke koje su onemogućavale ili otežavale trajniji boravak stranih državljana koje su se nalazile u životnoj zajednici sa hrvatskim državljanima u RH.

3.1.4. Tržište rada i tržišni pristup uslugama i dobrima

Većina osoba koje smatraju da su bile izložene diskriminaciji temeljem seksualne orijentacije u radnom odnosu ili u pristupu nekoj usluzi ili dobru, ne žele se upuštati u anti-diskriminacijske postupke ikakvog oblika iz straha da bi njihov identitet mogao postati javan što bi na kraju moglo rezultirati još većim stupnjem diskriminacije.

3.2. AKTIVNOSTI PRAVOBRANITELJICE VEZANE UZ PROMICANJE PRAVA OSOBA ISTOSPOLNE SEKSUALNE ORIJENTACIJE

Pravobraniteljica je sudjelovala u radionici o obiteljskoj medijaciji istospolnih parova te na skupu Equineta u Stockholmu, vezanom uz problematiku spolnih i rodnih manjina, davala javna priopćenja i izjave o ocjeni stanja prava osoba istospolne orijentacije.

3.3. PROBLEMI RODNO-DISFORIČNIH OSOBA

Kao i prethodnih izvještajnih razdoblja, Pravobraniteljica je tijekom 2014. pratila način ostvarivanja statusnih prava i prava na medicinski tretman rodno-disforičnih osoba, kao i suzbijanje potencijalne diskriminacije prema ovim osobama. Ujedno je i aktivno sudjelovala u kreiranju normativnih okvira kroz koji bi rodno-disforične osobe mogle riješiti svoj pravni i medicinski status.³⁰ Pravobraniteljica smatra da se položaj rodno-disforičnih osoba u društvu tijekom zadnja dva izvještajna razdoblja znatno popravio, no da postupak tranzicije iz jednog spola u drugi još nije “pokriven” odgovarajućim postupcima nadležnih tijela. Naime, do zaključenja ovog izvješća *Lista stručnjaka/inja* još nije objavljena. Ministarstvo zdravlja nije sačinilo Stručne smjernice propisane Pravilnikom, a kojima bi se odredili dijagnostičko-terapijski postupci potrebni za medicinsku promjenu spola.

³⁰ Pravobraniteljica je kontinuiranim radom u suradnji s udrugom TransAid Croatia, resornim ministarstvom i drugim nadležnim institucijama dala značajan doprinos stvaranju normativnog okvira vezanog uz promjenu pravnog i fizičkog identiteta transrodnih osoba. Izravni rezultat tog djelovanja je Pravilnik o načinu prikupljanja medicinske dokumentacije te utvrđivanje uvjeta i pretpostavki za promjenu spola ili život u drugom rodnom identitetu koji je krajem 2014. stupio na snagu.

4 RIZICI VIŠESTRUKÉ DISKRIMINACIJE I POSEBNO OSJETLJIVE DRUŠTVENE SKUPINE

4.1. ŽENE U RURALNIM PODRUČJIMA

Kao i prošle godine, Pravobraniteljica je tijekom 2014. posebnu pažnju posvećivala ženama u ruralnim područjima imajući u vidu kako se radi o posebno osjetljivoj društvenoj skupini izloženoj riziku višestruke diskriminacije.³¹ Pravobraniteljica je samostalno ili u suradnji s drugim zainteresiranim dionicima³², pokrenula niz inicijativa osnaživanja žena ruralnih područja te je podržala udruge/programe/festivale/događaje koji su imali isti cilj. Žene u ruralnim područjima su izložene riziku višestruke diskriminacije zbog u znatnoj mjeri još uvijek prisutnih spolnih stereotipa i patrijarhalnog nazora, te u vezi s tim i obiteljskog nasilja, problema nezaposlenosti i otežanog zapošljavanja. Sve navedeno dovodi žene u ruralnim područjima u izrazito nepovoljan položaj.

4.2. ŽENE S INVALIDITETOM

Žene s invaliditetom čine posebno ranjivu skupinu izloženu riziku višestruke diskriminacije u svim područjima života, posebice u području rada i zapošljavanja, nasilja u obitelji, obrazovanja, medicinske skrbi, sudjelovanja u političkom i javnom životu kao i u području zaštite seksualnih i reproduktivnih prava. Na njihov nepovoljniji položaj prvenstveno ukazuje slabija razina obrazovanja u odnosu na muškarce s invaliditetom, kao i izloženost svim oblicima obiteljskog nasilja, a posebice socijalnoj izolaciji, odnosno zanemarivanju kao specifičnom obliku obiteljskog nasilja.

4.3. ŽENE PRIPADNICE NACIONALNIH MANJINA

U skladu s već poznatim podacima zaključak je da su Romkinje s obzirom na podložnost višestrukoj diskriminaciji najugroženija društvena skupina u Hrvatskoj. Pored loših životnih uvjeta u kojima se Romkinje nalaze, izražen je i osjećaj besperspektivnosti i beznađa. Nezaposlene su, bez prihoda, slabo obrazovane, majke postaju već u srednjoškolskoj dobi, obavljaju većinu kućanskih poslova i poslova oko brige za djecu i starije osobe u kućanstvu, žrtve su nasilja u obitelji i slabo su upoznate sa svojim pravima. Uz sve navedeno, uočeni su indikatori za povećan rizik od silovanja i trgovanja ljudima. Te zabrinjavajuće podatke valja sagledati u svjetlu činjenice da je suzbijanje neravnopravnosti spolova u romskim zajednicama jedan od preduvjeta za promjenu nezavidnog statusa te nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj.

³¹ Prema čl.14. st.1. Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena „Države stranke uzimaju u obzir posebne probleme s kojima se suočavaju žene na selu, kao i značajnu ulogu koju žene imaju u gospodarskom opstanku svoje obitelji, uključujući njihov rad u nenaplatnim područjima gospodarstva, te poduzimaju sve odgovarajuće mjere kako bi osigurale primjenu odredaba ove Konvencije na žene na selu.“

³² Jednu od ovih inicijativa Pravobraniteljica je pokrenula u suradnji s Austrijskim i Francuskim veleposlanstvom u RH, misijom UNDP u RH, udrugom Gender Task Force - Inicijativa za održivi rast (GTF) iz Zagreba, a u partnerstvu s gradovima i županijama pod nazivom Forumi za osnaživanje žena ruralnih (i urbanih) područja: „Razgovorom i susretom do ostvarenja“. Cilj ove inicijative jest organizirati susret (žena) zaposlenih u nadležnim institucijama, predstavnika/ca lokalnih vlasti, uspješnih poduzetnica kao i nezaposlenih žena kako bi direktno razmijenile svoja iskustva, identificirale strukturalne, ali i osobne nedostatke koji ih sprječavaju u ostvarenju ciljeva, te u suradnji s lokalnim vlastima i institucijama iznašle konkretna rješenja za uočene manjkavosti. Prvi od niza planiranih Forumu održan je 14.11.2014. u Zadru, u prostorima Zadarske županije.

4.3.1. ISTRAŽIVANJE „Status Romkinja u RH s naglaskom na oblike nasilja“³³

4.4. ŽRTVE SEKSUALNOG NASILJA U DOMOVINSKOM RATU

Žrtve seksualnog nasilja, bez obzira na okolnosti u kojima su stradale čine posebno ranjivu društvenu skupinu. Dosad je u RH obeštećenje žrtava tog ratnog zločina bilo vezano uz provođenje kaznenog postupka protiv počinitelja, koji su bili izuzetno rijetki, tako da je velik broj žrtava upravo seksualnog nasilja ostao bez ikakve satisfakcije. Pravobraniteljica je sudjelovala u radu Radne skupine oformljene pri Ministarstvu branitelja, koja je izrađivala *Zakon o pravima žrtava seksualnog nasilja u Domovinskom ratu*, smatrajući da će zakon doprinijeti osobnoj i socijalnoj rehabilitaciji žrtava, posebice žena. Pravobraniteljica je inzistirala na izmjenama zakona koje su za cilj imale olakšavanje ostvarenja prava, proširenje broja žrtava koje bi zakon obuhvatio, te povišenje naknada koje je zakon predviđao za osobe koje su bile izložene seksualnom nasilju duže vremensko razdoblje. Tako je pravobraniteljičin prijedlog da se omogući žrtvama ostvarenje prava predviđenih zakonom ako su pretrpjele i samo jedan oblik seksualnog nasilja prihvaćen, no ne i njezin prijedlog vezan za povećanje naknada žrtvama koje su nasilju bile izložene duže vremensko razdoblje.

4.5. ŽENE U PROSTITUCIJI

Žrtve kaznenih djela vezanih za prostituciju isključivo su žene. Klasično oglašavanje prostitucije putem Interneta ili tiskovina najzastupljeniji je oblik organiziranja prostitucije. Rezultati recentnih istraživanja u Hrvatskoj pokazuju da su žene koje se bave prostitucijom izložene visokom riziku od nasilja. Više od polovice ih je barem jednom u životu bilo silovano, 40% su bile žrtve nasilja od strane klijenta, 20% ih je bilo prisiljeno na spolni odnos, 45% je doživjelo prijetnje fizičkim nasiljem, 30% je klijent fizički napao, a 8% ispitanica je potražilo medicinsku pomoć zbog napada. Navedeni podaci idu u prilog inicijativama da se kažnjavanje za osobe koje su korisnici seksualnih usluga iz prekršajne sfere premjesti u kaznenu, što je ujedno i stajalište Pravobraniteljice koje dosljedno zastupa.

4.6. ŽRTVE TRGOVANJA LJUDIMA, POSEBICE ŽENAMA I DJECOM

Tijekom 2014., na području RH bilo je identificirano ukupno 37 žrtava trgovanja ljudima, od čega je njih 29 bilo ženskog spola - dakle gotovo 78%. Gledano po starosnoj dobi, najveći udio žrtava čine djeca, odnosno osobe do 18. godine života (22 slučaja) pri čemu su i u navedenoj dobnoj skupini također znatno zastupljene upravo žrtve ženskog spola (18 slučajeva). Prema vrsti eksploatacije, u 2014. je 31 žrtva bila identificirana kao žrtva seksualne eksploatacije pri čemu je od navedenog broja njih čak 27 bilo ženskog spola.

³³ Vidjeti cjelovito Izvješće za 2014.

5 PODRUČJE OBRAZOVANJA

5.1. Propisi koji se dotiču pitanja ravnopravnosti spolova

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta je u Odluku o elementima i kriterijima za izbor kandidata za upis u srednje škole u šk.god.2012./2013., nastavno na preporuku Pravobraniteljice, uvrstilo mogućnost da kandidat/kandidatkinja podzastupljenog spola ostvaruje pravo na 2 dodatna boda prilikom upisa u srednju školu, ukoliko je za upis u određenu strukovnu kvalifikaciju prijavljenih kandidata istog spola 80% ili više. Navedeni kriterij izbačen je iz Odluke za upis u šk.god.2013./2014., stoga je Pravobraniteljica u cilju suzbijanja podjela na tradicionalno „muška“ i tradicionalno „ženska“ područja obrazovanja i rada, Ministarstvu dala preporuku da se tekst pod nazivom *Upis kandidata u skladu s Nacionalnom politikom za ravnopravnost spolova* ponovo uvrsti u Odluku za upis u šk.god.2014./2015. te da se na taj način vrati poticajna mjera za kandidate/kandidatkinje podzastupljenog spola pri upisu u srednju školu. Ministarstvo preporuku nije usvojilo uz obrazloženje da je *navedeni kriterij nedovoljno poticao uključivanje kandidata suprotnog spola u određenu strukovnu kvalifikaciju, u kojoj se većinom upisuju kandidati muškog ili ženskog spola* te pozvavši se na Odluku Ustavnog suda RH (br. U-II-2168/2013) u kojoj stoji da Ustav ne poznaje i ne priznaje mogućnost ostvarenja prednosti pri upisu u srednjoškolske ustanove ni po kojoj osnovi koja nije vezana uz osobne sposobnosti pristupnika.

5.2. Aktivnosti Pravobraniteljice po pitanju Zdravstvenog odgoja u osnovnim i srednjim školama

U sklopu praćenja uvođenja Zdravstvenog odgoja, Pravobraniteljica je analizirala sve materijale i dokumente vezane za taj nastavni predmet te je Ministarstvu znanosti, obrazovanja i sporta ukazala na propust u Priručniku za nastavnike i stručne suradnike u srednjoj školi gdje se u nastavnoj jedinici *Stigmatizacija i diskriminacija seksualnih manjina II.*, spolna orijentacija navodi kao izbor. Pravobraniteljica je upozorila da navedena formulacija ima diskriminirajući učinak koji pridonosi društveno uvriježenim pogrešnim stavovima u odnosu na formiranje seksualne orijentacije i dala preporuku da se dio teksta *„pravo na izbor vlastite seksualne orijentacije“* nadomjesti s formulacijom *„pravo na vlastitu seksualnu orijentaciju“*. Ministarstvo i Agencija za odgoj i obrazovanje uvažili su preporuku te su uoči početka nove škol.god.2014./2015. - izvršili traženu izmjenu.

Povodom distribuiranja letka *građanske inicijative „Ne dirajte djecu!“* u kojem se navode neistinite informacije da je spolni odgoj u Hrvatskoj utemeljen na kaznenom djelu pedofilije te je najavljeno održavanje predavanja na tu temu na medicinskim fakultetima u Zagrebu i Splitu, Pravobraniteljica je upozorila fakultete i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta da smatra nedopustivim da aktivnosti te vrste imaju podršku visokih učilišta u Republici Hrvatskoj. Medicinski fakultet u Splitu se ogradio da službeni zahtjev za ustupanjem prostora nije zaprimljen i naveo da neće biti domaćin predavanja, dok je predavanje na Medicinskom fakultetu u Zagrebu održano.

5.3. Aktivnosti Pravobraniteljice po pitanju Građanskog odgoja i obrazovanja u osnovnim i srednjim školama

U sklopu javne rasprave o Nacrtu Nastavnog plana i programa Građanskog odgoja i obrazovanja za osnovnu i srednju školu, Pravobraniteljica je predložila uvrštavanje nastavne jedinice posvećene temi spolnih i rodnih manjina s obzirom da u nacrtu programa izostaje tema diskriminacije temeljem spolne orijentacije. Također je predložila da se prilikom navođenja diskriminacijskih osnova u dijelovima teksta koristi termin „druge osobine“ kako bi se izbjeglo ograničavanje na uzak

spektar diskriminacijskih osnova koje bi se obrađivale u nastavi. U sklopu druge javne rasprave, o Nacrtu Odluke o donošenju programa međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja Građanskog odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole, Pravobraniteljica je predložila da se dijelovi teksta koji spominju diskriminacijske osnove revidiraju i standardiziraju po uzoru na čl.14. Ustava RH i čl.1. Zakona o suzbijanju diskriminacije, a ponovo je ukazala i na izostanak zastupljenosti teme spolne orijentacije. U kolovozu 2014. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta donijelo je Program međupredmetnih i interdisciplinarnih sadržaja građanskog odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole u kojem su diskriminacijske osnove u potpunosti usklađene s čl.14. Ustava RH. Međutim, prijedlog koji se odnosio na uvrštavanje spolne orijentacije kao zasebne diskriminacijske osnove, slijedom čl.1. Zakona o suzbijanju diskriminacije koji sadrži 18 diskriminacijskih osnova, nije usvojen. Zaključno, Pravobraniteljica preporučuje obaveznu integraciju Građanskog odgoja i obrazovanja kao zasebnog nastavnog predmeta u osnovne škole i srednje škole jer je status zasebnog nastavnog predmeta u kvalitativnom i kvantitativnom smislu od nemjerljivog značaja u usporedbi sa međupredmetnim i interdisciplinarnim pristupom.

5.4. ISTRAŽIVANJE: Uvjeti i način rada studentskih pravobranitelja/ica u Hrvatskoj³⁴

5.5. Rodno osjetljiv jezik u području visokog obrazovanja

Pravobraniteljica je u sklopu istraživanja o uvjetima i načinu rada studentskih pravobranitelja/ica od visokih učilišta zatražila i očitovanje po pitanju prakse izdavanja njihovih službenih dokumenata u pogledu korištenja rodno osjetljivih naziva/titula, ovisno o spolu primatelja/ice dokumenta. Rezultati su pokazali da samo 56% visokih učilišta u svim slučajevima postupa u skladu s čl.14.st.5. Zakona o ravnopravnosti spolova koji izričito nalaže upotrebu odgovarajućeg roda ovisno o spolu primatelja/ice dokumenta prilikom navođenja naziva strukovne kvalifikacije, zvanja ili zanimanja na dokumentu. Unatoč tome što navedena odredba nedvosmisleno uvodi obvezu upotrebe muškog roda u slučaju primatelja dokumenta muškog spola i upotrebe ženskog roda u slučaju primateljice dokumenta ženskog spola, velik dio visokih učilišta (32%) koristi isključivo neutralan rod, a dio njih ima vrlo neujednačenu praksu po tom pitanju. Pravobraniteljica ističe da su obrazovne ustanove, kao i sve druge, dužne koristiti jezične standarde sukladno Zakonu o ravnopravnosti spolova i preporučuje da se primjenjuju inačice naziva u odgovarajućem rodu propisane Nacionalnom klasifikacijom zanimanja, Popisom stručnih naziva i njihovih kratica i Popisom akademskih i stručnih naziva i akademskih stupnjeva te njihovih kratica.

6 MEDIJI

6.1. ISTRAŽIVANJE TISKA I INTERNET PORTALA IZ ASPEKTA RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA (uzorak 2.873 članka)³⁵

6.2. ANALIZA SEKSIZAMA I SPOLNIH STEREOTIPA U PREDSJEDNIČKOJ KAMPANJI 2014./2015.³⁶

Vežano za predsjedničku kampanju 2014./2015., Pravobraniteljica je svojim javnim pozivom svim sudionicima/cama da se suzdrže od seksizma ili uvreda temeljem spola poslala jasnu poruku o neprihvatljivosti takve retorike. Pravobraniteljica postupa sukladno odgovornosti jednog neovisnog,

³⁴ Vidjeti cjelovito Izvješće za 2014.

³⁵ Vidjeti cjelovito Izvješće za 2014.

³⁶ Budući da je kampanja završila 11.01.2015. u drugom krugu izbora, Pravobraniteljica je u ovu Analizu uključila i siječanj 2015.

nestranačkog i ne-političkog tijela, kao što je običaj svih pravobraniteljskih institucija, kako u RH, tako i u svim zemljama u kojima su osnovane institucije ombudsmana. Tijekom predsj.kamp. 2014./2015. bilo je spolnih stereotipa i seksizma u izjavama pojedinaca/ki i u medijskoj prezentaciji te je Pravobraniteljica provela detaljnu analizu čiji su rezultati s konkretnim primjerima objavljeni u cjelovitom izvješću o radu 2014.³⁷

6.3. POSTUPANJE PO PRITUŽBAMA NA MEDIJSKE SADRŽAJE

Pravobraniteljica je i u 2014. postupala po pritužbama³⁸ koje su građani/ke upućivali zbog načina na koji su žene i muškarci prikazivani u medijskim sadržajima. Očigledno je da javnost postaje sve osjetljivija na prisutnost spolnih stereotipa što je, smatra Pravobraniteljica, u velikoj mjeri posljedica dugogodišnjeg sustavnog djelovanja institucije Pravobraniteljice i organizacija civilnog društva, u cilju uklanjanja seksizma i stereotipa kako iz medija tako i iz odgojno-obrazovnih sadržaja. Treba istaknuti da ovakvu vrstu pritužbi Pravobraniteljici upućuju i muškarci što dokazuje da seksizam i stereotipiziranje temeljem spola nije uvredljivo samo ženama, već da je, kako Pravobraniteljica uvijek ističe, jednako štetno za oba spola³⁹.

6.4. ANALIZA TRENDOVA U MEDIJSKOM IZVJEŠTAVANJU

Uočeni trendovi obuhvaćaju⁴⁰ - minoriziranje štetnosti seksizma u medijskim sadržajima⁴¹ (6.4.1.), perpetuiranje spolnih stereotipa (6.4.2.), vrijeđanje i omalovažavanje preko društvenih mreža⁴² (6.4.3.), omalovažavanje 'ženskog'⁴³ (6.4.4.), jednostranost u izvještavanju⁴⁴ (6.4.5.), imperativ nedostižnog ideala fizičkog izgleda - ali samo za žene⁴⁵ (6.4.6.), izvještavanje o nasilju nad ženama⁴⁶ i nasilju u obitelji⁴⁷ (6.4.7.), izvještavanje o pravima osoba istospolne seksualne orijentacije⁴⁸ (6.4.8) te sažetak ostalih trendova koji se ponavljaju iz godine u godinu⁴⁹ (6.4.9).

Temeljem postupanja po pritužbama, samostalnih reagiranja na medijske sadržaje te provedenih analiza i istraživanja u području praćenja medija, Pravobraniteljica ne može reći da je došlo do pozitivnog pomaka u načinu na koji mediji prikazuju, uglavnom žene, u medijskim sadržajima te da

³⁷ Podnaslovi: Ime, bez prezimena (6.2.2.3.), „Suknja na čelu države“ (6.2.2.4.), Bračni i obiteljski status (6.2.2.5.), Fizički izgled (6.2.2.6.), „Slatka igračka“ (6.2.2.7.), (Seksistički) poziv ženama da glasaju za ženu (6.2.2.8.), Izjašnjavanje kandidiranih o problematici vezanoj uz ravnopravnost spolova (6.2.2.9.); Poslijeizborna retorika (6.2.2.10.).

³⁸ Sukladno odredbi čl.16.st.2. Zakona o ravnopravnosti spolova te drugih zakona i dokumenata vezanih uz javno prikazivanje žena i muškaraca u medijskim sadržajima, seksizme, spolne stereotipe i sl.

³⁹ Detaljni opis postupanja po pritužbama naveden je u cjelovitom Izvješću o radu za 2014. - Podnaslovi: Bračno/obiteljsko stanje kao prepreka za angažman na radnom mjestu, ali samo za žene (6.3.1.); Širenje diskriminatornih izjava putem društvenih mreža (6.3.2.); Spolni stereotipi i seksizam u sadržajima namijenjenima djeci (6.3.3.); Reklamne kampanje za odrasle (6.3.4.); Pritužbe izvan nadležnosti (6.3.5.); Pritužbe na medije drugih nadzornim tijelima (6.3.6.).

⁴⁰ Brojevi u zagradama označavaju broj poglavlja u cjelovitom Izvješću o radu za 2014.

⁴¹ Na jedno od upozorenja, odgovor Pravobraniteljici na zahtjev da ju se obavijesti o poduzetim mjerama, bio je da *su „kolege upozorene da malo pripaze“*.

⁴² Djevojke iz Varaždina i okolice na meti internet nasilnika, Večernji list, 18.03.2014.; Strava u zadarskoj školi - Fotografijama gole osmašice zasuli internet, roditelji i žrtva u šoku, Jutarnji list, 24.10.2014.; Na Facebooku osvanula uvredljiva grupa s provokativnim fotografijama, Večernji list, 20.04.2014.; „Fotku mi je stavio bivši momak, pila sam tablete za smirenje...“, Glas Slavonije, 28.02.2014.

⁴³ „Curice, pakirajte torbice“, 24sata, 24.06.2014.

⁴⁴ „D.K. je naime 22-godišnja Zagrepčanka zaposlena u svojstvu 'NKV animatorice'...“; „... po formalnoj profesiji frizerka, koja se nakon završene škole i kratkog rada u struci frizeraja brzo zasitila“ (iz članka „Bolje biti egzotična plesačica, nego studirati dest godina!“, Slobodna Dalmacija 04.07.2014.).

⁴⁵ „Moda koja voli obline“, Cosmopolitan, studeni 2014.

⁴⁶ „Silovali pijanu djevojku“, Novi list, 11.02.2014.; „Seksualno iskoristio potpuno pijanu djevojku“, RTL, 30.04.2014.

⁴⁷ 'Frka' ispred smetišta - Izvrijeđao i namlatio suprugu, Podravski list, 08.09.2014.

⁴⁸ npr. „I dalje mislite da je homoseksualnost 'prirodna'? Ovi podaci će vas šokirati“, sloboda.hr, 16.09.2014.; „Opasnosti zakona o životnom partnerstvu“, zdravstveniodgoj.com, 25.02.2015.; „Obmane zakona o životnom partnerstvu“, zdravstveniodgoj.com, 10.03.2014.; „ALARMANTNO! Homoseksualci su predvodnici seksualne devijacije: Cilj je pretvaranje društva u perverznejake ovisne o robovlasnicima!“, dnevno.hr, 24.02.2015. i sl.

⁴⁹ „On i njegove žene“ (6.4.9.1.); Spolni stereotipi u nestereotipnim člancima (6.4.9.2.)

je još uvijek zabrinjavajuće veliki broj medija koji ne odustaju od prikazivanja žena kao objekta i isticanja njezinog izgleda i fizičkih atributa.

6.6. ANALIZA PROVEDBE MJERA NACIONALNE POLITIKE ZA RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA 2011.-2015. (NPRS) ⁵⁰

Nacionalna politika za ravnopravnost spolova 2011.-2015. (NPRS) obuhvaća i nekoliko mjera koje obvezuju nositelje na provedbu aktivnosti vezanih uz suzbijanje rodni stereotipa i uvođenje rodno osjetljive politike u medije. I dalje ostaje *problem nedostatka jedinstvene metodologije praćenja medijskih sadržaja* iz aspekta rodne ravnopravnosti i promicanja načela ravnopravnosti spolova na HRT-u.

6.7. PROMICANJE RAVNOPRAVNOSTI SPOLOVA KROZ ISTUPE PRAVOBRANITELJICE U MEDIJIMA

Tablica: Usporedna tablica za posljednjih 5 godina

Godina	Javna priopćenja	TV i radio izjave	PRS press-clipping
2010.	6	38	98
2011.	4	33	91
2012.	18	37	189
2013.	19	103	363
2014.	22	117	731

Za potrebe EU Progress-projekta “Uklanjanje staklenog labirinta – jednakost prilika u pristupu pozicijama ekonomskog odlučivanja u Hrvatskoj”, koji Pravobraniteljica provodi, snimljen je promotivni spot koji prikazuje problematiku podzastupljenosti žena na upravljačkim pozicijama u trgovačkim društvima u Republici Hrvatskoj. Emitiran je 181 puta na HTV i 32 na RTL televiziji. Izjave, intervjui i aktivnosti Pravobraniteljice objavljeni su u tisku i na Internet portalima 731 puta što je **povećanje za 101%** u odnosu na 2013. U 2014. sadržaji na službenoj web stranici Pravobraniteljice, pregledani su 2,468.376 puta što je **povećanje od 97% u odnosu na 2013.**

Tablica: usporedna tablica posjećenosti službene web stranice posljednje 4 godine

Godina	Posjećenost stranica (broj pregledavanja stranica - hits)
2010.	805.025
2011.	781.270
2012.	1.468.489
2013.	1.254.770 ⁵¹
2014.	2.468.376

⁵⁰ Vidjeti cjelovito Izvješće za 2014.

⁵¹ Razlog manje posjećenosti u odnosu na 2012. je stoga što je Pravobraniteljica u travnju i svibnju 2013. mijenjala pružatelja usluga smještaja web stranica te je brojač posjećenosti stranica tijekom tog razdoblja (2 mjeseca) bio privremeno onemogućen.

7 RAVNOPRAVNOST SPOLOVA U PODRUČJU POLITIČKE PARTICIPACIJE

7.1. Izbori članova/ica u Europski parlament iz RH 2014. u odnosu na promicanje načela ravnopravnosti spolova

Na izborima članova/ica u Europski parlament sudjelovalo je ukupno 48 političkih stranaka, od čega je njih 18 samostalno izašlo na izbore, a preostalih 30 formiralo je ukupno 7 koalicija. Uravnotežena zastupljenost sukladno čl.12.st.3. Zakona o ravnopravnosti spolova znači da zastupljenost jednog spola mora biti najmanje 40%, a s obzirom na to da se na ovim izborima bira 11 zastupnika/ca koji će predstavljati Hrvatsku u Europskom parlamentu, to znači da bi u konačnici jedan spol trebao imati najmanje 5 predstavnika/ca. Najznačajniji rezultati izbora iz perspektive ravnopravnosti spolova su sljedeći:

- Od ukupno 275 kandidatkinja i kandidata na listama, 34,5% bile su žene, a 65,5% muškarci;
- Od ukupno 25 kandidacijskih lista, 10 njih je ispoštovalo preporučenu kvotu od najmanje 40% zastupljenosti jednog spola;
- Od ukupno 25 nositelja/ica kandidacijskih lista, 8% su činile žene (dvije), a 92% muškarci;
- Muški kandidati na kandidacijskim listama bili su nešto češće birani od žena: jedna kandidatkinja je u prosjeku dobila 2 930 glasova, a jedan kandidat 3 575 glasova;
- U konačnici, iz RH u Europski parlament izabrano je ukupno 6 članica i 5 članova (omjer 55%-45%).

Premda dio političkih stranaka nije vodio računa o načelu ravnopravnosti spolova prilikom sastavljanja kandidacijskih lista, to se u konačnici nije odrazilo na samu spolnu strukturu članica i članova izabranih u Europski parlament (6 članica i 5 članova), pa je tako RH i drugu godinu za redom (nakon omjera 6 članica : 6 članova na prvim provedenim izborima članova/ica u Europski parlament, 2013.) jedna od zemalja članica Europske unije koja na odgovarajući način ispunjava načelo ravnopravnosti spolova u području političke participacije. Slijedom navedenoga, Pravobraniteljica izbore članova/ica u Europski parlament iz RH u 2014., iz perspektive promicanja ravnopravnosti spolova, ocjenjuje zadovoljavajućima, posebice u pogledu konačnog ishoda izbora.

7.2. Izbori za Predsjednika/cu Republike Hrvatske 2014. u odnosu na promicanje načela ravnopravnosti spolova

Za Predsjednika/cu Republike Hrvatske natjecala su se tri kandidata i jedna kandidatkinja. Prema konačnim rezultatima izbora za predsjednika Republike Hrvatske⁵² izabrana je **prva hrvatska predsjednica** s većinom od 50,74% glasova, dok je njen protukandidat dobio 49,26% glasova. Ukupno je na dosadašnjih 6 izbora za predsjednika/cu od osamostaljenja Hrvatske sudjelovalo 49 kandidata, od čega 42 muškarca (85,7%) i 7 žena (14,3%). Pet puta pobjedu je odnio muški kandidat (83,3%), a jedanput žena (16,7%). Predsjednički izbori potvrdili su trend blagog povećanja udjela žena u utrci za predsjednika/cu Republike koji se pojavio u posljednjih 10-ak godina, međutim i dalje je vidljiv trend stagnacije udjela žena u području političke participacije. Žene su se aktivirale i uključile u utrke za najznačajnije pozicije odlučivanja, ali i dalje je karakteristična podzastupljenost te nema dodatnih pomaka koji bi RH približili ispunjavanju odredbe iz čl.5. Zakona o ravnopravnosti spolova prema kojem žene i muškarci trebaju biti jednako prisutni u svim područjima javnog života. Činjenica da je žena izabrana za predsjednicu trebala bi pridonijeti

⁵² Narodne novine, br. 11/15

razbijanju tradicionalne predodžbe o pozicijama moći kao „muškom“ području i potaknuti veće uključivanje žena u politiku.

8 NACIONALNA POLITIKA ZA RAVNOPRAVNOST SPOLOVA ⁵³

Većina mjera iz Nacionalne politike uglavnom su se provodila od strane većine nositelja i to na zadovoljavajućoj razini. U sklopu provedbe mjera u 2014. značajno je spomenuti izradu *Strategije razvoja poduzetništva žena u Republici Hrvatskoj, za razdoblje 2014.-2020.*, Akcijskog plana za provedbu Strategije razvoja poduzetništva žena, kao i donošenje novog *Protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja*. Međutim, kao i prijašnjih godina, **pojedine mjere se nisu provodile ili su se provodile samo djelomično i to prvenstveno zbog nedostataka financijskih sredstava** pojedinih nositelja, a u pojedinim slučajevima i zbog njihove slabije aktivnosti po pitanju provedbe mjera.

9 REPRODUKTIVNO ZDRAVLJE

9.1. TRETMAN RODILJA PRILIKOM PORODA

Tretman roditelja prilikom poroda svakako se odnosi na područje seksualnih i reproduktivnih prava žena čijim kršenjem se narušava načelo ravnopravnosti spolova. Stoga ginekolozi/ginje prilikom poroda trebaju postupati prema ženama/roditeljama na način koji neće ugroziti njihovo dostojanstvo, osiguravajući im pravo na potpune i pravodobne informacije, uvažavajući pritom njihovu osobnost, a postupajući sukladno pravilima struke i relevantnim propisima.

9.2. PRIZIV SAVJESTI VEZAN UZ PRAVO ODLUČIVANJA ŽENA O SVOM REPRODUKTIVNOM ZDRAVLJU

Pravo na pobačaj i pravo na priziv savjesti nužno je sagledati kroz prizmu pozicije u kojoj se nalaze pacijent i liječnik. Javne zdravstvene ustanove nipošto ne smiju dolaziti u poziciju u kojoj liječnici preuzimaju moć utjecaja na odluke o pobačaju. Bilo kakvo ograničenje pristupa medicinskoj usluzi prekida trudnoće, koja predstavlja legalan medicinski zahvat, koji je iz bioloških razloga dostupan isključivo ženama, predstavlja izravnu spolnu diskriminaciju žena u pogledu pristupa uslugama i kao takvo je zabranjeno Direktivom 2004/113/EZ te Zakonom o ravnopravnosti spolova, a praksom Suda pravde Europske unije utvrđeno je kako bilo kakvo nepovoljno postupanje prema ženama vezano uz činjenicu trudnoće predstavlja diskriminaciju žena temeljem spola jer se događa samo i isključivo ženama. Svaka medicinska ustanova koja sudjeluje u državnom sustavu zdravstvene zaštite i koja je osposobljena i zakonski obvezna pružiti medicinski zahvat prekida trudnoće ima jasnu pravnu obvezu osigurati učinkoviti pristup ovoj vrsti medicinske usluge svim ženama koje su, koristeći svoju ustavom zajamčenu slobodu izbora, donijele tu nimalo laganu osobnu odluku.

Liječnici/ice ginekolozi/ginje negiraju bilo kakvu diskriminaciju i smatraju kako se u takvim slučajevima uopće „ne radi o problematici iz područja ravnopravnosti spolova“. Navedeno prije

⁵³ Vidjeti cjelovito Izvješće za 2014., Prilog 8.

svega ukazuje na pogrešno tumačenje načela ravnopravnosti spolova kao i na nerazumijevanje iste problematike, što za posljedicu može imati dovođenje žena/pacijentica u potencijalno diskriminirajući položaj.

9.2. ISTRAŽIVANJE „Praksa zdravstvenih ustanova u Hrvatskoj po pitanju osiguranja dostupnosti legalno induciranog pobačaja“⁵⁴

10 ŽENE U MIGRACIJSKOJ POLITICI I AZILANTICE

U odnosu na 2012.-2013. broj tražitelja/ica azila u 2014. smanjen je za više od polovine. Jedan od razloga je svakako to što je RH u proteklih devet godina odobrila svega stotinjak azila i supsidijarnih zaštita od ukupno oko 4.000 zahtjeva, što je 10-tak puta manje od prosječnog broja azila odobrenog u zemljama EU. Prema podacima MUP-a, u RH je u 2014. azil zatražilo ukupno 453 osobe. Od tog broja 424 ili 93,59% je bilo osoba muškog spola, a 29 ili 6,41% osoba ženskog spola. U 2014., donijeto je ukupno 578 odluka u postupku azila, od toga 545 ili 94,29% odluka za osobe muškog spola, a 33 ili 5,71% odluka za osobe ženskog spola. Status azilanata ostvarilo je 16 osoba, od toga 12 ili 75% osoba muškog spola i 4 ili 25% osobe ženskog spola. Status stranaca pod supsidijarnom zaštitom dobilo je 10 osoba i sve su osobe muškog spola. Osobama ženskog spola razmjerno se više odobrava azil u odnosu na osobe muškog spola, ako se uzme u obzir broj podnijetih zahtjeva.

10.1. ISTRAŽIVANJE: Tretman azilanata/azilantica prije i nakon dolaska u Republiku Hrvatsku⁵⁵

11 PROVEDBA NACIONALNOG AKCIJSKOG PLANA ZA PROVEDBU REZOLUCIJE VIJEĆA SIGURNOSTI UN-a 1325 (2000) O ŽENAMA, MIRU I SIGURNOSTI I SRODNIH REZOLUCIJA, 2011.-2014.⁵⁶

Pravobraniteljica zaključuje kako je tijekom zadnje godine provedbe NAP-a ostvaren daljnji napredak, osobito u cilju uvođenja rodne ravnoteže u oružane snage, policiju i sustav državne sigurnosti, područje koje je do sada bilo tretirano gotovo isključivo kao muško. Osobito valja pozitivnom istaći činjenicu da se povećao broj žena na rukovodećim, upravljačkim funkcijama ove tri institucije, i to na svim razinama. Dobri rezultati vidljivi su i na području provedenih edukacija i obuka. Žene se, kako se čini, sve više uključuju u aktivnosti za sprječavanje oružanih sukoba, kao i u izgradnju mira. Prepreke uspješnijem provođenju NAP-a su nedostatak financijskih sredstava, ali i nedovoljan interes/senzibilitet pojedinih nositelja mjera.⁵⁷

⁵⁴ Vidjeti cjelovito Izvješće za 2014.

⁵⁵ Vidjeti cjelovito Izvješće za 2014.

⁵⁶ Vidjeti cjelovito Izvješće za 2014.

⁵⁷ Valjalo bi poticati viši stupanj suradnje državnih tijela (nositelja) s jedinicama lokalne i područne (regionalne) samouprave i organizacijama civilnog društva.

12 ZAKONI I PROPISI - INICIJATIVE PRAVOBRANITELJICE

12.1. Zakon o radu

Pravobraniteljica je Ministarstvu rada i mirovinskog sustava dostavila mišljenje koje se odnosilo na određene segmente prijedloga zakona kao što su: rad na određeno vrijeme i privremeni rad; radno vrijeme i odmori; te otkazi ugovora o radu. Pravobraniteljica je istaknula da se kroz ta tri segmenta provlači najviše opasnosti od diskriminacije po određenu kategoriju osoba - žena, majki, trudnica te samohranih roditelja. Pri tome je Pravobraniteljica procijenila buduće funkcioniranje propisa u praksi u odnosu na žene na tržištu rada, a na temelju postojećeg stanja koje je utvrđeno prikupljenim podacima i istraživanjima provedenim u prethodnim izvještajnim razdobljima. Pravobraniteljica smatra kako će položaj žena, trudnica, majki s malom djecom i samohranih roditelja novim ZOR-om u najmanju ruku ostati isti, uz realnu opasnost dodatnog pogoršanja položaja žena na tržištu rada. Nažalost, primjedbe i preporuke Pravobraniteljice nisu prihvaćene.

12.2. Zakon o državnim službenicima

Pravobraniteljica je uputila preporuku predlagaču nacрта Prijedloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o državnim službenicima da razmotri mogućnost uključivanja odredbi kojima bi se na jasan način ukazalo na postojeću obavezu uravnotežene zastupljenosti žena i muškaraca na svim razinama unutar tijela državne uprave i lokalne, regionalne (područne) samouprave kao i kod pravnih osoba s javnim ovlastima. Ova obaveza već je propisana čl.12. Zakona o ravnopravnosti spolova.⁵⁸

12.3. Zakon o porezu na dohodak

Temeljem inicijative Pravobraniteljice, izmijenjen je Zakon o porezu na dohodak te usklađen s navedenim zakonodavstvom na način da više ne diskriminira izvanbračne zajednice u smislu ostvarenja poreznih povlastica te nudi jamstva jednakog postupanja temeljem obiteljskog statusa. Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova smatra pohvalnim činjenicu da je Vlada na sjednici 24.11.2014. prihvatila amandmane kojima je u Prijedlog izmjena Zakona o porezu na dohodak uključena odredba kojom se sukladno čl.11. Obiteljskog zakona, izričito propisuje kako su bračni i izvanbračni drugovi izjednačeni u pogledu pristupa ovoj vrsti porezne olakšice namijenjene članovima uže obitelji građana i građanki. Pravobraniteljica pozdravlja i činjenicu da je predložene izmjene Hrvatski sabor prihvatio većinom glasova na plenarnoj sjednici 28.11.2014.

No, nažalost, iz odredaba prijedloga *Zakona o izmjenama i dopunama poreza na promet nekretnina* proizlazi kako taj korak nije poduzet. Pravobraniteljica je predložila da nadležni saborski odbori iskoriste svoje ovlasti te upute odgovarajuće amandmane na čl.11d. navedenog Zakona, što bi omogućilo da se na izričit i jasan način propiše načelo prema kojem je izvanbračna zajednica, u skladu s jamstvima jednakog postupanja iz Obiteljskog odnosno Zakona o ravnopravnosti spolova,

⁵⁸ Čl.12. Provođenjem posebnih mjera promicat će se ravnopravno sudjelovanje žena i muškaraca u tijelima zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti, uključujući javne službe te postupno povećavati uključivanje podzastupljenog spola tako da njegova zastupljenost dosegne razinu njegovog udjela u ukupnom stanovništvu Republike Hrvatske.

(2) U svrhu ostvarivanja cilja iz st.1. ovoga članka uvodit će se posebne mjere kada je zastupljenost jednoga spola osjetno neuravnotežena.

(3) Osjetna neuravnoteženost jednog spola u smislu stavka 2. ovoga članka postoji ako je zastupljenost jednog spola u tijelima političkog i javnog odlučivanja niža od 40%.

(4) Pri imenovanju u državna tijela i tijela jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave i druge pravne osobe s javnim ovlastima, mora se voditi računa o uravnoteženoj zastupljenosti oba spola.

(5) Pri imenovanju članova diplomatskih predstavništva, članova odbora, povjerenstava i izaslanstva koja zastupaju Republiku Hrvatsku na međunarodnoj razini, državna tijela dužna su voditi računa o uravnoteženoj zastupljenosti žena i muškaraca.

izjednačena s bračnom zajednicom u pogledu svih poreznih povlastica i obveza propisanih tim Zakonom.

12.4. Zakon o mirovinskom osiguranju

Analizom čl.34.-36. Zakona o mirovinskom osiguranju⁵⁹ (ZOMO), Pravobraniteljica je zaključila kako navedene odredbe diskriminiraju žene. Naime, ZOMO iz 2010. izmijenjen je temeljem odluke Ustavnog suda U-I-1152/2000 od 18.04.2007. Ustavni sud je zaključio da odredbe tada važećeg Zakona o mirovinskom osiguranju, odnosno uvjeti potrebni za umirovljenje (puno i prijevremeno), moraju biti izjednačeni i u odnosu na žene i u odnosu na muškarce. Istom odlukom također je riješeno da se dobna granica umirovljenja ima postupno podizati u odnosu na žene, tako da važeći ZOMO propisuje da se dobna granica potrebna za prijevremenu, ali i starosnu mirovinu u odnosu na žene podiže svake godine za tri mjeseca. Međutim, u važećem ZOMO-u stoji odredba kako pravo na prijevremenu starosnu mirovinu zbog dugogodišnjeg osiguranja ima osiguranik/ca kada navršiti 60 godina života i 41 godinu staža osiguranja. S obzirom da je na ovaj način dobna granica za umirovljenje zbog dugogodišnjeg osiguranja postavljena fiksno, dok se dob za umirovljenje žene pomiče svake godine prema više za tri mjeseca, Pravobraniteljica smatra da su navedene odredbe prije svega međusobno kontradiktorne, a da je odredba čl.35. u suprotnosti sa spomenutom odlukom Ustavnog suda. Naime, ukoliko je postojećim odredbama Zakona intencija postupno pomicanje dobne granice prava na prijevremenu starosnu mirovinu za žene, onda je potrebno istom analogijom odrediti i pravo na prijevremenu starosnu mirovinu zbog dugogodišnjeg staža osiguranja. U postojećem sustavu žene se nalaze u nepovoljnijoj poziciji u odnosu na muškarce. Budući da se radi isključivo o ženama koje naizgled neutralni propis stavlja u nepovoljniji položaj, Pravobraniteljica je zaključila da se radi o neizravnoj diskriminaciji iz čl.7.st.2. Zakona o ravnopravnosti spolova te zatražila izmjene Zakona.

12.5. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o putnim ispravama hrvatskih državljana

Pravobraniteljica je dala svoje mišljenje vezano uz tekst Nacrta prijedloga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o putnim ispravama hrvatskih državljana u odnosu na odredbe koje su ocijenjene kao diskriminatorne, odnosno suprotne Zakonu o ravnopravnosti spolova i Obiteljskom zakonu, te je predložila izmjene. Pravobraniteljica je utvrdila kako se predloženim izmjenama čl.34. važećeg Zakona dodaje i st.3. koji bi trebao glasiti: *„Kada roditelji trajno ne žive zajedno zahtjev za izdavanje putne isprave maloljetnoj osobi podnosi roditelj s kojim maloljetna osoba stanuje i koji samostalno ostvaruje roditeljsku skrb na temelju sudske odluke.“* Kako proizlazi da se ovakvom odredbom jedan od roditelja dovodi u nepovoljan položaj, Pravobraniteljica je preporučila da se navedenoj odredbi na kraju doda i dio koji glasi: *„uz suglasnost drugog roditelja“*, a kako bi se izbjegle eventualne zloupotrebe.

12.6. Kazneni zakon

Pravobraniteljica je u izvještajnom razdoblju zatražila da se u Kazneni zakon uvede novo kazneno djelo – Psihičko nasilje u obitelji (čl.179a)⁶⁰. Na potrebu teže inkriminacije ovog djela, Pravobraniteljica je upozoravala u svojim javnim istupima te u svom Izvješću još iz 2013. Također, predlagano je proširenje kruga osoba – potencijalnih žrtava slijedećih kaznenih djela: **Protupravno oduzimanje slobode, Otmica, Prisila i Prijetnja** i to na bliske osobe počinitelja s obzirom da se u praksi pokazalo da su upravo bliske osobe izložene većem riziku da im nasilni član obitelji ograniči

⁵⁹Narodne novine, br. 157/13

⁶⁰ Što je predlagatelj prvotno usvojio, no u konačnom Prijedlogu izmjena i dopuna KZ-a taj članak je preimenovan u kazneno djelo naziva: „Nasilje u obitelji“. Kako je tekst članka u većoj mjeri izmijenjen, radi se praktički o uvođenju drugog, odnosno potpuno novog kaznenog djela u KZ.

slobodu kretanja. Uvidom u dostavljeni konačni Prijedlog KZ-a, Pravobraniteljica je uočila kako je predlagatelj za kaznena djela iz čl.136. KZ-a (protupravno oduzimanje slobode) i čl.137. KZ-a (otmica) uveo i kvalifikatorne oblike tih djela u slučaju ako su ista počinjena prema bliskoj osobi, ali ne i za djela prisile (iz čl.138.) te prijetnje (iz čl.139.) ukoliko su ista počinjena prema bliskim osobama.

Pravobraniteljica je pozdravila inicijativu predlagatelja da se u Kazneni zakon doda novo kazneno djelo nasilja u obitelji te predložila da članak glasi: „*Tko više od jednog puta prekrši propise o zaštiti od nasilja u obitelji na način da ponovi tjelesno, spolno, psihičko ili ekonomsko nasilje prema članu obitelji ili bliskoj osobi, a da time nije počinjeno neko drugo kazneno djelo za koje je propisana teža kazna, kaznit će se kaznom zatvora do pet godina*“. Time bi se izbjegla nejasna terminologija, konkretizirala vrsta nasilja i izostavili svi dijelovi norme koji mogu zbunjivati suce i državne odvjetnike, a obranama okrivljenih otvarati mogućnost manipulacije. Pravobraniteljica je naglasila kako je potpuno suvišno uvoditi strah i ponižavajući položaj u opis tog kaznenog djela kao kategoriju koju na sudu treba dokazivati da bi se ostvarilo biće djela. Dokazivalo bi se samo ponovljeno nasilje, jer ako je nasilje dokazano, strah i ponižavajući položaj žrtve se podrazumijevaju. Osim toga, Pravobraniteljica je predložila da se umjesto odredbe „*ukoliko time nije počinjeno teže kazneno djelo*“ propiše „*ukoliko time nije počinjeno neko drugo kazneno djelo za koje je propisana teža kazna*“. I konačno, Pravobraniteljica je predložila i da se *propiše veća kazna* na način da se počinitelja, umjesto predviđene kazne zatvora do tri godine, kazni *kaznom zatvora do pet godina*.

Uvidom u prijedloge, primjedbe i mišljenja koji su dani na konačni Prijedlog izmjena i dopuna Kaznenog zakona, a koje predlagatelj nije prihvatio, vidljivo je kako nije usvojen prijedlog Odbora za pravosuđe, Odbora za ravnopravnost spolova i zastupnika u Hrvatskom saboru da se kaznenim djelom prostitucije *propiše kažnjavanje za osobe koje su korisnici seksualnih usluga*, s kojim se Pravobraniteljica slaže, jer smatra da nije dovoljno da se u sferi kaznenopravne odgovornosti nalazi korisnik spolnih usluga uz naplatu samo ukoliko je isti znao ili morao znati da se radi o prisilnoj prostituciji.

12.7. Pravilnik o obiteljskoj medijaciji

Pravobraniteljica je preporučila da se odredbama Pravilnika propiše kako se riječi i pojmovni sklopovi Pravilnika koji imaju rodno značenje, bez obzira jesu li korišteni u muškom ili ženskom rodu, odnose na jednak način na muški i ženski rod. Navedena preporuka u skladu je sa čl.43. Zakona o ravnopravnosti spolova⁶¹. Pravobraniteljica je predložila da se u Pravilnik uvrsti i obveza medijatora da sva saznanja o obiteljskom nasilju imaju žurno prijaviti policiji ili nadležnom državnom odvjetništvu odnosno da se izričito propiše kako se povjerljivost medijacije ne odnosi na saznanja o obiteljskom nasilju.

12.8. Inicijativa za izmjenu pravnog okvira za korištenje obveznog rodiljnog dopusta diplomatskog osoblja tijekom mandata u inozemstvu

Pravobraniteljica je u tijeku izvještajnog razdoblja zaprimila niz pritužbi zaposlenica Ministarstva vanjskih i europskih poslova koje su se pritužile na nepovoljno postupanje Ministarstva prema zaposlenicama koje za vrijeme trajanja svog diplomatskog mandata u predstavništvima Republike Hrvatske u inozemstvu zatrudne. Pravobraniteljica je utvrdila da su učinci ove mjere bili nepovoljni po trudnice s obzirom da 1) ograničavaju njihovu slobodu volje te ih 2) u odnosu na osobe koje nisu trudne dovode u nepovoljniji položaj u pogledu mogućnosti da u potpunosti ostvare karijerne ciljeve. Izmjenama Pravilnika koje su stupile na snagu 01.03.2014., uklonjena je mogućnost

⁶¹ Narodne novine 82/08

skraćivanja mandata radi korištenja roditeljskog dopusta te oni više ne predstavljaju povredu načela ravnopravnosti spolova.

12.9. Zakon o zaštiti osoba s duševnim smetnjama

S obzirom da pravobraniteljice ranije iznijete primjedbe na čl.36.st.2. i čl.37.st.2.⁶² Nacrta konačnog prijedloga Zakona o zaštiti osoba s duševnim smetnjama (Nacrt) nisu prihvaćene, Pravobraniteljica je ponovo upozorila predlagatelja da prema žrtavama obiteljskog nasilja, koje se nalaze u posebnom stresnom i ranjivom položaju, ove odredbe mogu biti zlorabljene. Žrtve nasilja-žene, koje su tijekom postupka razvoda braka bile prisilno smještavane u psihijatrijske ustanove, pritužbama su isticale da su pravi razlozi za njihov smještaj zapravo onemogućavanje korištenja osobne i zajedničke imovine. Stoga je Pravobraniteljica predložila da se u postupku prisilnog smještaja ugrade dodatni mehanizmi zaštite time da prilikom svakog sudskog odlučivanja o smještaju „*vještak – psihijatar mora biti obvezno prisutan*“ te da u svakom slučaju „*za usmenu raspravu sud ima pribaviti pisani nalaz i mišljenje jednog od vještaka psihijatra koji nije zaposlen u psihijatrijskoj ustanovi u kojoj se nalazi prisilno zadržana osoba...*“; istaknuvši kako je u tom smislu Europski sud za ljudska prava posebno naglasio da pri ocjeni ranjivosti osoba u obzir treba uzeti nasilje koje je podnositelj/ica trpio/la u prošlosti, prijetnje i njegov/njen strah od daljnjeg nasilja.

12.10. Obiteljski zakon

Tijekom izvještajnog razdoblja Pravobraniteljica je sudjelovala u javnoj raspravi o prijedlogu Obiteljskog zakona, i dalje ostajući kod svojih primjedbi koje je izjavila na nacrt prijedloga Obiteljskog zakona, osobito u odnosu na zakonsku regulaciju instituta izvanbračne zajednice. Dodatno je istaknula kako nelogičnom smatra odredbu čl.184.-185. iz kojih je *razvidno da posvojitelj/ica može biti jedna osoba, dok je izvanbračnim drugovima to pravo i dalje uskraćeno*. Nije jasno zbog čega se zakonodavac odlučio za takvo zakonsko rješenje Konačnog prijedloga zakona, osobito u situaciji potpunog izjednačavanja bračne i izvanbračne zajednice. Pri tome uopće nije upitno da ista rješidba predstavlja diskriminaciju temeljem bračnog (obiteljskog) statusa sukladno odredbama o ravnopravnosti spolova, te utvrdila kako nema primjedbi na čl.332. Konačnog prijedloga Obiteljskog zakona jer je u zakonskom tekstu izričito navedeno da se medijacija neće provoditi ukoliko postoji tvrdnja o obiteljskom nasilju.

12.11. Zakon o pravima žrtava seksualnog nasilja u Domovinskom ratu

Tijekom izvještajnog razdoblja Pravobraniteljica je aktivno sudjelovala u radu Radne skupine za izradu Zakona o pravima žrtava seksualnog nasilja u Domovinskom ratu, smatrajući da će zakon znatno doprinijeti osobnoj i socijalnoj rehabilitaciji žrtava, posebice žena. Pravobraniteljica je u svojim prijedlozima inzistirala na izmjenama zakona koje su za cilj imale olakšavanje ostvarenja prava, proširenje broja žrtava koje bi zakon obuhvatio te povišenje naknada koje je zakon predviđao za osobe koje su bile izložene seksualnom nasilju duži vremenski period. Tako je pravobraniteljičin prijedlog da se omogući žrtvama ostvarenje prava predviđenih zakonom ako su pretrpjele i samo

⁶² Čl.36. st.2. predloženog Nacrta konačnog prijedloga Zakona predlaže se: „*saslušanju navedenih osoba može prisustvovati psihijatar s liste stalnih sudskih vještaka (u daljnjem tekstu: vještak psihijatar) koji nije zaposlen u psihijatrijskoj ustanovi u kojoj se nalazi prisilno zadržana osoba, ako to sudac smatra potrebnim.*“

Čl.37. st.2. predloženog Nacrta konačnog prijedloga Zakona predlaže se: „*Za usmenu raspravu sud može, a na obrazloženi zahtjev prisilno zadržane osobe ili njezinog odvjetnika mora, pribaviti pisani nalaz i mišljenje jednog od vještaka psihijatra koji nije zaposlen u psihijatrijskoj ustanovi u kojoj se nalazi prisilno zadržana osoba o tome postoje li kod te osobe teže duševne smetnje uslijed kojih je ona opasna za vlastiti ili tuđi život, zdravlje ili sigurnost.*“

jedan oblik seksualnog nasilja prihvaćen, no ne i njezin prijedlog vezan za povećanje naknada žrtvama koje su nasilju bile izložene duži vremenski period. Pravobraniteljica će i dalje pratiti postupak usvajanja ovog zakonskog teksta, kao i njegovu provedbu, isključivo u cilju zaštite prava žrtava seksualnog nasilja u Domovinskom ratu.

12.12. Pravilnik o načinu prikupljanja medicinske dokumentacije te utvrđivanje uvjeta i pretpostavki za promjenu spola ili život u drugom rodnom identitetu

Pravobraniteljica je kao članica radne skupine za izradu Pravilnika⁶³ aktivno sudjelovala davanjem svojih stručnih mišljenja i prijedloga te dala značajan doprinos stvaranju normativnog okvira za promjenu pravnog i fizičkog identiteta transrodnih osoba.

III DISKRIMINACIJA U PRUŽANJU I PRISTUPU USLUGAMA

Većina pritužbi ove vrste odnosila se na (ne)mogućnost ostvarivanja prava na pobačaj. Pravobraniteljica također podsjeća na svoje prošlogodišnje provedeno istraživanje vezano za odobravanje kredita trudnicama i majkama koje koriste roditeljni i roditeljski dopust u zaključku kojeg je navedeno da u odobravanju kredita trudnicama i majki koje koriste roditeljni dopust banke provode izravnu i neizravnu diskriminaciju, i to na način da banke navedenu grupaciju potpuno isključe iz kreditnog odnosa ili ih neopravdano tretiraju kao kreditno rizičnu skupinu.

IV SURADNJA NA NACIONALNOJ I MEĐUNARODNOJ RAZINI I OSTALE AKTIVNOSTI

Pravobraniteljica je nastavila uspješno surađivati sa mnogobrojnim tijelima, institucijama i organizacijama civilnog društva, kako u RH tako i na regionalnoj, odnosno međunarodnoj razini. Sudjelovala je i izlagala na **164 događanja, 17 sjednica** odbora Hrvatskog sabora, **25 međunarodnih/regionalnih konferencija, 22 sastanka na međunarodnoj/regionalnoj razini, (su)organizirala 8 javnih događanja.**⁶⁴

V ZAKLJUČNO RAZMATRANJE I PREPORUKE

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova je, u okviru svoga rada, temeljem Zakona o ravnopravnosti spolova, tijekom 2014. radila na ukupno **2.588 predmeta** što predstavlja povećanje za 21,3% u odnosu na 2013.⁶⁵ Zadržao se trend povećanja broja pritužbi (10,6%),⁶⁶ koje se i dalje u pretežnom broju odnose na spolnu diskriminaciju, a najviše se pritužuju žene (72,6%). Najviše pritužbi odnosi se na ostvarivanje socijalne sigurnosti (39,3%) i radnih prava (30,3%) što čini značajni udio od 69,6%, zatim na javno informiranje i medije (6,1%), zdravstvenu zaštitu (2,8%) i dr.

⁶³ Isti je stupio na snagu u studenom 2014.

⁶⁴ U cjelovitom Izvješću nalaze se komparativna tablica i broježani pregled sudjelovanja, a detalje je moguće pratiti na webu i Facebook-u.

⁶⁵ U 2013. bilo je 2.133 predmeta.

⁶⁶ 394 novootvorenih individualnih predmeta u 2014., u odnosu na 375 u 2013., 368 u 2012. i 308 u 2011.

Po oblicima diskriminacije bilo je: 87,6% slučajeva izravne diskriminacije, 3 slučaja neizravne diskriminacije (0,7%), dok u 11,7% slučajeva nije utvrđen niti jedan oblik diskriminacije. **Po osnovi diskriminacije** bilo je temeljem: spola 79,7% slučajeva, spolne orijentacije 4,6% (zadržavaju trend blagog porasta), bračnog i obiteljskog statusa 3,3%, rodnog identiteta i izražavanja 0,5%.

Pravobraniteljica je, postupajući po pritužbama i osobnoj inicijativi, uputila **570 pisanih preporuka, 115 upozorenja i 37 prijedloga**⁶⁷, inicirala pokretanje **1 prekršajne prijave**⁶⁸ i **2 kaznene prijave**⁶⁹, dala inicijativu za izmjenu **1 internog propisa**.

Pravobraniteljica je utvrdila da se u visokom postotku od **94,83% slučajeva u potpunosti uvažavaju upozorenja/preporuke/prijedlozi** koje je uputila tijelima javne vlasti svih razina, tijelima s javnim ovlastima i drugim pravnim i fizičkim osobama postupajući po primljenim pritužbama u predmetima u kojima je utvrdila diskriminaciju u području ravnopravnosti spolova.

Pravobraniteljica je samostalno provela **7 istraživanja** i to iz područja: rada i radnih uvjeta - 2⁷⁰, socijalne sigurnosti, uključujući područje socijalne skrbi - 2⁷¹, obrazovanja i znanosti - 1⁷², javnog informiranja i medija - 1⁷³ te reproduktivnog zdravlja – 1⁷⁴. Provedena su **2 memoranduma o suradnji**: Memorandum o suradnji između Ministarstva unutarnjih poslova i Pravobraniteljice (2012.); Memorandum o suradnji između Pravne klinike Pravnog fakulteta u Zagrebu i Pravobraniteljice (2013.), temeljem kojeg se 7 studenata/ica stručno usavršavalo u instituciji Pravobraniteljice.

Najviše pritužbi je zaprimljeno u području rada i zapošljavanja (69,6%), prituživale su se najčešće žene (70,2%), posebice radi spolnog uznemiravanja na radu, ugovora na određeno vrijeme, diskriminaciju temeljem majčinstva, obiteljskog statusa, nejednake plaće i sl. Navedeno ne začuđuje obzirom na - dugogodišnje trendove vezanih uz stopu nezaposlenosti (žene čine 45,4% radno aktivnog stanovništva i čak 58% radno ne-aktivnog stanovništva); rodno uvjetovanu segregaciju na tržištu; porast broja zaposlenih temeljem *ugovora o radu na određeno* (udio muškaraca -13,4%, udio žena - 14,9%); sve težu pristupačnost *ugovora o radu na neodređeno*, osobito ženama; jaz u plaćama (10%) i dr.

Pravobraniteljica je započela **provedbu Progress-projekta „Stakleni labirint“** čiji se rezultati istraživanja podudaraju s dominantnim pokazateljima o položaju žena i muškaraca na hrvatskom tržištu rada i to: (1) podzastupljenost žena na upravljačkoj razini podudara se s njihovom podzastupljenošću u broju sudionica/ka na tržištu rada, (2) žene kasnije ulaze na upravljačke

⁶⁷ 2013. uputila je 503 pismenih preporuka, 227 upozorenja i 168 prijedloga; 2012. - 132 pismenih preporuka i 133 upozorenja, a 2011. - 207 preporuka i 120 upozorenja.

⁶⁸ PRS-05-01/14-3 – prijava prekršajnog djela seksualnog uznemiravanja putem društvene mreže na Facebook-u.

⁶⁹ PRS-03-06/14-10 – prijava kaznenog djela govora mržnje prema osobama istospolne seksualne orijentacije i PRS-03-06/14-16 – prijava kaznenog djela javnog poticanja na nasilje i mržnju na Facebook stranici organizacije „Ne dirajte djecu“.

⁷⁰ 2 istraživanja u okviru PROGRESS-projekta JUST/2012/PROG/AG/GE/4157: „Dismantling the Glass Labyrinth – Equal Opportunity Access to Economic Decision-making in Croatia“, nositeljica Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova (uzorak 500 i 100 tvrtki).

⁷¹ „Poteškoće u ostvarivanju susreta i druženja djeteta s roditeljem s kojim dijete ne živi“ i „Ovršni postupci radi predaje djeteta roditelju s kojim će živjeti i o ovršnim postupcima radi ostvarivanja susreta i druženja roditelja s djetetom“.

⁷² „Uvjeti i način rada studentskih pravobranitelja/ica u RH“.

⁷³ „Istraživanje tiska i internet portala iz aspekta ravnopravnosti spolova“.

⁷⁴ „Praksa zdravstvenih ustanova u RH u osiguranju dostupnosti legalno induciranog pobačaja“.

funkcije i ranije s njih odlaze što se podudara s kasnijim ulaskom žena na tržište rada i njihovim ranijim izlaskom s njega, (3) usprkos činjenici da je udio visoko obrazovanih žena na tržištu rada veći od udjela muškaraca te da je udio visoko obrazovanih žena u trgovačkim društvima koja su sudjelovala u istraživanju veći od udjela muškaraca, u upravljačkim tijelima je situacija obrnuta, (4) podijeljenost poslova na rukovodećoj razini prema tradicionalnim rodnim ulogama podudara se s horizontalnom segregacijom područja djelatnosti na tržištu rada.

U Hrvatskoj se još nedovoljno provode mjere koje omogućuju usklađivanje privatnih i profesionalnih obveza, tako da bi očeve trebalo učinkovitije poticati na aktivniju brigu o djeci. Naime, **rodiljni, odnosno roditeljski dopust** koristilo je samo 0,4% odnosno 4,88% muškaraca.

Vezano za slučajeve **obiteljskog nasilja**, žene su i dalje žrtve nasilja u obitelji te kaznenih djela s elementima nasilja u obitelji s udjelom većim od 70%. I dalje se određeni broj pritužbi građana/nki odnosi na neprepoznavanje pojedinih oblika obiteljskog nasilja (prvenstveno psihičkog i ekonomskog) od strane nadležnih institucija. Kao i u prethodnom izvještajnom razdoblju, došlo je *do pada broja prekršajnih djela obiteljskog nasilja za oko 10%*.⁷⁵ Dok bilježimo kontinuirani pad prekršajnih djela nasilja u obitelji, u usporedbi s prošlom godinom *razvidan je trend porasta kako ukupnog broja kaznenih djela s elementima nasilja u obitelji, tako i broja žrtava*.

Spolni stereotipi na području **roditeljske skrbi** i dalje predstavljaju najčešći razlog prituživanja očeva, dok majke ukazuju na nesenzibiliziranost stručnih osoba vezano uz obiteljsko nasilje kojem su izložene. Kao ohrabrujuću okolnost valja istaknuti dobru suradnju s policijom te iznimnu kooperativnost centara za socijalnu skrb koji redovito uvažavaju preporuke Pravobraniteljice te unaprjeđuju svoj rad.

Pravobraniteljica je poduzimala korake kako bi potaknula pravosudna tijela da sankcioniraju homofobni **govor mržnje temeljem spolne orijentacije** te poticanje na nasilje. Pravobraniteljica je i dalje uvjerenja kako je diskriminacija temeljem seksualne orijentacije na tržištima radne snage, usluga i dobara raširena iako je njena vidljivost relativno slaba. Svoju procjenu temelji na upitima i pritužbama građana/ki koje zaprima izravno od samih žrtava diskriminacije i preko LGBT-udruga.

Pravobraniteljica je aktivno sudjelovala u kreiranju normativnih okvira kroz koji bi **rodno-disforične osobe** mogle riješiti svoj pravni i medicinski status.

Pravobraniteljica je samostalno, odnosno u suradnji s drugim zainteresiranim dionicima⁷⁶ pokrenula niz inicijativa **osnaživanja žena ruralnih područja** te je podržala udruge, programe, festivale i događaje koji su imali isti cilj.

Posebno ranjivu skupinu izloženu riziku višestruke diskriminacije čine **žene s invaliditetom** te stoga Pravobraniteljica kontinuirano prati njihov položaj i to na svim područjima života, posebice

⁷⁵ Iako nema podataka koji bi upućivali na uzroke tome padu, Pravobraniteljica iz svog iskustva praćenja zakonodavnog okvira, kao i aktivnog sudjelovanja u unaprjeđenju istog, zaključuje da s jedne strane postoji osnova za tvrdnju da pad broja prekršajnih djela obiteljskog nasilja uzrokuje poboljšani zakonodavni, kako kazneni tako i prekršajni okvir, brže i djelotvornije djelovanje policije te donošenje Protokola o zaštiti od nasilja u obitelji. No, iz iskustva rada Pravobraniteljice na predmetima obiteljskog nasilja i posebice uznemiravanja i spolnog uznemiravanja, proizlazi da se i dalje u određenoj mjeri ova prekršajna i kaznena djela toleriraju od strane žrtava, i ne prijavljuju.

⁷⁶ Uz podršku Austrijskog i Francuskog veleposlanstva u RH.

na području rada i zapošljavanja, nasilja u obitelji, obrazovanja, medicinske skrbi, sudjelovanja u političkom i javnom životu kao i probleme vezane uz zaštitu njihovih seksualnih i reproduktivnih prava.

Zbog pritužbi građanki vezano za ostvarivanje **prava na pobačaj i priziv savjesti**, Pravobraniteljica je provela istraživanje o dostupnosti pobačaja, te se može zaključiti da je dostupnost na zadovoljavajućoj razini u odnosu na razdoblje otprije 10 godina. Problemi u dostupnosti koji su postojali u većem broju zdravstvenih ustanova su otklonjeni te su ustanove u koordinaciji s Ministarstvom zdravlja uspjele pronaći rješenja i po potrebi angažirati vanjske suradnike/ce. Prituživale su se i rodilje vezano za tretman prilikom poroda, pri čemu se Pravobraniteljica zalaže za postupanje koje neće ugroziti njihovo dostojanstvo, osiguravajući im potpune i pravodobne informacije, uvažavajući pritom njihovu osobnost, i postupajući sukladno pravilima struke i relevantnim propisima.

Sudjelujući u izradi zakonodavnog okvira o **pravima žrtava seksualnog nasilja u Domovinskom ratu**, Pravobraniteljica drži potrebnim donijeti zakon kojim će se doprinijeti osobnoj i socijalnoj rehabilitaciji žrtava, posebice žena.

U **području obrazovanja**, Pravobraniteljica se zalaže za integraciju Građanskog odgoja i obrazovanja kao obveznog nastavnog predmeta u osnovne i srednje škole jer bi se na taj način sadržaji vezani za ljudska prava u obrazovni sustav uveli na kvalitetniji i temeljitiji način u odnosu na sadašnji međupredmetni i interdisciplinarni pristup.

Temeljem postupanja po pritužbama, samostalnih reagiranja na medijske sadržaje te provedenih analiza i istraživanja u **području praćenja medija**, Pravobraniteljica ne može reći da je došlo do pozitivnog pomaka u načinu na koji mediji prikazuju uglavnom žene te je još uvijek zabrinjavajuće velik broj medija koji ne odustaju od prikazivanja žene kao objekta i isticanja njezinog izgleda i fizičkih atributa. Predsjednička kampanja je pokazala minoriziranje štetnosti seksizma u medijskim sadržajima i javnom govoru te smo svjedočili nizu **spolnih stereotipa i seksizama** u izjavama pojedinaca/nki i u medijskoj prezentaciji.

Promicanje načela ravnopravnosti spolova u **području političke participacije**, nakon provedenih 6 predsjedničkih izbora (42 muškarca, 7 žena), iznjedrilo je prvu hrvatsku predsjednicu. Predsjednički izbori potvrdili su blagi trend povećanja udjela žena u utrci za najznačajnije pozicije odlučivanja ali načelno i dalje nema pomaka u smislu uravnotežene zastupljenosti u političkoj participaciji (40% podzastupljenog spola). Činjenica da je izabrana žena za predsjednicu RH trebala bi pridonijeti razbijanju tradicionalne predodžbe o pozicijama moći kao „muškom“ području i potaknuti veće uključivanje žena u politiku.

Zamijećen je daljnji napredak u cilju uvođenja rodne uravnoteženosti u oružane snage, policiju i sustav državne sigurnosti – područje koje je do sada bilo tretirano gotovo isključivo kao muško. Žene se, kako se čini, sve više uključuju u aktivnosti za sprječavanje oružanih sukoba, kao i **izgradnju mira**.

Sve više se zaprimaju pritužbe u području **pružanja i pristupu uslugama**, primjerice pritužbe vezano za odobravanje kredita trudnicama i majkama koje koriste roditeljni dopust, a koje banke potpuno isključuju iz kreditnog odnosa ili ih neopravdano tretiraju kao kreditno rizičnu skupinu.

Obzirom na postupanje prema pritužbama građana/ki, kao i provedenih istraživanja i analiza, Pravobraniteljica u **predmetnom Izvješću o radu za 2014. daje ukupno 64 preporuke.**⁷⁷

VI FINACIJSKO POSLOVANJE ⁷⁸

Sredstva za rad Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova u cijelosti su bila osigurana iz Državnog proračuna Republike Hrvatske za 2014.u, razdjel 122 glava 05. Za razdoblje od 01.01.-31.12.2014., od planiranih 2.529.805 kuna ostvareni su rashodi i izdaci u iznosu od 2.309.892,23 kuna (91,3%).

Osim redovnih aktivnosti, Pravobraniteljica je u 2014. provodila aktivnost koja je financirana sredstvima Europske unije: projekt **JUST/2012/PROG/AG/GE/4157** - „*Dismantling the Glass Labyrinth – Equal Opportunity Access to Economic Decision-making in Croatia / Uklanjanje staklenog labirinta – jednakost prilika u pristupu pozicijama ekonomskog odlučivanja u Hrvatskoj*“; u 2014. raspolagala je sa 101.751 EUR-a od kojih je potrošeno 62,7% za realizaciju dva od četiri predviđena istraživanja.

U Zagrebu, ožujak 2015.

PRAVOBRANITELJICA ZA
RAVNOPRAVNOST SPOLOVA

Višnja Ljubičić, dipl.iur.

⁷⁷ Vidjeti cjelovito Izvješće za 2014.

⁷⁸ Vidjeti cjelovito Izvješće za 2014.